



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47

Aralık 2016 December 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

## TÜRK SİYASAL YAŞAMINDA İSLAMİ KÜRT BİR MUHALEFET PARTİSİ: HÜR DAVA PARTİSİ ÖRNEĞİ\*

### A KURDISH ISLAMIC OPPOSITION PARTY AT TURKISH POLITICAL LIFE: SAMPLE OF FREE CAUSE PARTY

Yunus KOÇ\*  
Âdem PALABIYIK\*\*

#### Öz

Türk siyasi hayatına yeni katılan bir parti olan Hür Dava Partisi (Hüda Par), sahip olduğu tarihsel konumu nedeniyle güncel siyasi arenada önem arz etmektedir. Özellikle Kürt Hizbullah yapılanması ile anılması ve Kürt Hizbullah'ın çeşitli üyelerinin yer aldığı bir siyasi hareket olması, Hüda Par'ı, siyasi hayat içerisinde daha önemli hale getirmiştir. Seçimlerde kullanılan sloganlar ve gösterilen tepkiler, Hüda Par adına yapılan açıklamalar ve devam ettirilen çeşitli organizasyonlarda takip edilen yöntem açısından Hüda Par, İslami söyleminden taviz vermemiş ve partinin temel ilkelerini bu anlayış doğrultusunda sürdürmeye devam etmiştir. Bu çalışma, sırasıyla Hür Dava Partisi'nin, ideolojik tarihsel geçmiş ve düşüncesinin kaynağını, ideolojik tarihsel geçmişinden başlayarak bugüne nasıl geldiğini, geçen zaman aralığında hangi dönüşüm ya da evirilmeleri yaşadığını, parti programlarında izlenen yöntemin İslami açıdan nasıl değerlendirilebileceğini, parti içinde liderlik anlayışının nasıl olduğunu, Hür Dava partisine oy veren seçmenlerin bir cemaat olarak neye dikkat ettiklerini ve günümüzde Hür Dava partisinin siyasetinin hangi metotla devam ettiğini yapılan görüşmeler ile ortaya koymaya çalışmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Hür Dava Partisi, İdeoloji, Kürt İslamcılar, Hizbullah Cemaati, Şiddet.

#### Abstract

Huda Par which attended Turkish Political life recently, has an important place in today's political scene because of its historical position. Huda Par became an important actor in political life since it is remembered with Kurdish Hezbollah community and some of community's members have taken part in the party. The slogans used, the reactions given, the statements made and the method followed by the party during the elections were without compromising from Islamic discourse and furthermore the main principles of the party has been maintained towards this mentality. This study contains that subjects respectively; the source of the party's ideological historic idea, how the party reached today, which transformation the party has seen, how the method it used can be evaluated in terms of Islamic rules, how is the leadership mentality in the party, what do the Huda Par voters as a community pay attention and which political method does the party use today. These subjects have been addressed through the interviews with the party's management.

**Keywords:** Free Cause Party, Ideology, Kurdish Islamists, Hezbollah Community, Violence.

## GİRİŞ

Toplumlar, sürekli değişen ve gelişen bir işlevsellik göstermektedir. Bu işlevsellikle birlikte toplumların ihtiyaçları farklılaşmakta ve bu farklılıkların öncelik açısından insanlar arasında bir ayırım yarattığı da bilinmektedir. İnsanlar arasındaki bu ayrılıkların belirli bir süreçten sonra uzlaşmaya varması ve toplumların kendilerini bu şekilde devam ettirmeleri de en olağan sonuçtur. Toplumsal sözleşmeler ya da benzeri uzlaşma metinleri, bu ayrılıkların olduğu dönemlerde ortaya çıkmış ve sonuç olarak bir uzlaşma arayışı sonucu varlıklarını korumuşlardır. Bu uzlaşmalar ise sadece tek yönlü değil birden fazla perspektifle birlikte ilerlemektedir. Farklılıkların ve uzlaşmaların önemli bir kısmını temsil eden siyasette, yukarıda bahsedilen durumun bir sonucudur. Bir uzlaştırma süreci olan siyasetin en aktif taşıyıcısı konumundaki siyasi partilerin yerine getirdikleri faaliyetler işte bu bağlamda oldukça önemli sonuçlar doğurmaktadır. Siyasi partilerin bu uzlaştırma sürecinde gözle görülebilir bir ağırlığı mevcuttur. Geçmişten bugüne bakıldığında Türk Siyasal Hayatı içerisinde yer alan siyasi partilerin hem hepsinin temel işlevinin bir uzlaşma arayışı olduğu görülecektir. İşte bu yüzden, farklılıkların bir arada ve eşit bir biçimde yaşanabilmesi adına siyasi partilere büyük görevler düşmektedir.

\* Bu metin "Türkiye'de Siyasi Partiler ve Seçim Kampanyaları: Araftaki Seçim" adlı kitap çalışmasında yayınlanmış "Cemaatten Partiye Şiddetten Siyasete: 2015 Seçimlerinde Hür Dava Partisi" başlıklı makalenin gözden geçirilmiş ve oldukça genişletilmiş halidir.

\* Arş. Gör. Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

\* Yrd. Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

Bu partilere düşen belki de en önemli görev, farklı görüşlere sahip insanların düşüncelerini dile getirebilmeleri için gereken örgütlenme olanaklarının sağlanması ve böylece bireylerin siyasal hayatta aktif rol üstlenebilmeleri, bu aktif rollerle birlikte toplumda sağlanan güven ortamında düşüncelerin özgür bir biçimde dile getirebilmesi ve bu görüşlerini devam ettirebileceği yasal bir ortamı oluşturması, böylelikle de kendilerini temsil edecek olan kişilerin seçilmesi için seçmene özgür bir tercih ortamı yaratması ve son olarak da yapılacak uzlaşıyla vatandaşların haklarını garanti altına alması olarak açıklanabilir. Farklılıkları önemli oranda olan ve radikal dediğimiz kesimleri de siyasete dahil olan siyasi partilerin görevleri, yukarıda bahsettiğimiz görevlere ek maddeler de sunmaktadır. Özellikle kendilerini toplumun farklı bir parçasıymış gibi gören bazı kesimler, ancak siyasallaşma ile birlikte bu farklılığı aşarak, uzlaşımın bir parçası haline gelebilirler. İşte bizim esas konumuz olan Hür Dava Partisi, böylesine bir misyon içerisindedir. Genel şartlar içerisinde yapılması gereken her şeyi yapmak zorunda olan Hüda Par, bunun yanında özel olan bazı şartları da yerine getirmek zorundadır. İslam ve demokrasi algısını yeniden kurgulamak, Şeriat söylemiyle birlikte partileşme düzenini birlikte götürmek, kendilerine oy veren seçmenlerin geçmişlerine ait sorunlu alanları temize çıkarmak, daha doğrusu Hizbullah'ın medyada sahip olduğu olumsuz imaj karşısında yeni bir siyaset dili geliştirmek, bölgedeki Kürt gerçeğine dikkat çekerek bunu şiddetle değil siyaset yoluyla çözümlenmek ve vatandaşlık kurgusunu yeniden tanımlayarak, oturmak çabası, Hüda Par'ı farklı bir zemine taşımaktadır. Belirtilen bu bağlamlarla bakıldığında Hüda Par'ın kuruluşunu, ideolojisini, işlevselliğini, parti yapısını, ilkelerini, seçim kampanyalarını ve Türk Siyasal Hayatı'na katkısını ele alan bu metin, genel şartlarla birlikte Hüda Par'ın özel şartlarını da nasıl bir metotla siyasi hayata entegre ettiğini ele almakta ve analiz etmektedir. Yen bir parti olan Hüda Par ile alakalı bu çalışma, umarız ki, bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutacak ve kaynaklık edecektir.

### **1- Partinin İdeolojisi ve Geçirdiği Dönüşümler: Hizbullah Dönemi**

İslamcı ve Kürt kimliği ile Türk siyasal yaşamına katkı sunmak için ortaya çıkan Hür- Dava partisinin toplumsal yapısını irdelediğimizde Hizbullah cemaati ile benzer bir tabana sahip olduğu söylenebilir. Hizbullah kurulduğu yıllardaki siyasal ortam ve şartları gereği öncelikle gizli bir yapılanma olarak başlamış zamanla günümüzdeki şeklini alabilmiştir.

Bu tabanı siyasal sürece iten ya da buna doğru evrilmesini sağlayan üç dönemden bahsetmek mümkündür.

**1.1. İlk dönem olarak (Tebliğ ve Davet Dönemi 1979-1991);** Hizbullah cemaatinin 1979 yılında Hüseyin Velioğlu tarafından ilk temeli atılmadan önce Velioğlu'nun öğrencilik yıllarında Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) üyesi olduğu ve sonrasında Milli Selamet Partisi içerisinde etkin rol alan gençlerin bulunduğu akıncılarla birlikte hareket ettiği bilinmektedir (Çakır, 2011: 61). Ancak 1980 darbesinden sonra ise Milli Görüş çizgisinden bir daha birleşmemek üzere ayrılmış ve Hizbullah cemaatini kurmuştur. Cemaatin kuruluş yıllarındaki gelişmelere baktığımızda İhvan etkisinin yaygınlaştığı, İran İslam devriminin gerçekleştiği, Milli Görüş çizgisindeki yapıların güçlendiği, Türkiye'de sağ sol çatışmalarının arttığı, PKK'nin ortaya çıktığı ve 1980 darbesinden bir yıl önce yapılandığı ve Batman'da kurulduğu görülmektedir (Kurt, 2015: 40-41). Hizbullah Cemaati'nin kuruluşunda Hüseyin Velioğlu liderliğinde Mele Emîne Kinik, Mühendis İsmail Altsoy ve iki Seyda rol almıştır (Kurt, 2015: 45-46). Kuruluşunun ilk yıllarında özellikle 1979 yılında gerçekleşen İran İslam devriminin vermiş olduğu İslam devleti kurma heyecanı, cemaate devrim yapabilme umudunu vermiştir. Bu umut ile köy, ilçe ve şehir camilerinde, eğitim kurumlarında (üniversite, lise), öte yandan işçi, esnaf, memur ve köylü olmak üzere halkın bütün kesimlerini içine (Bagasi, 2004: 40-41) alacak çok geniş bir tabana ulaşarak etkin ve sistemli bir örgüt yapısı özelliğini kazanmıştır. Öyle ki "1990'ların ortalarına doğru neredeyse Diyarbakır'ın tüm camilerine yayılmıştır." (Kurt, 2015: 52). Birinci dönem tam anlamıyla cemaatleşmenin başladığı, tebliğ, davet ve eğitim ağırlıklı olup silahlı mücadelenin ve çatışmanın olmadığı dönemdir (Bagasi, 2004: 40). Cemaatin bu dönemi özellikle gençleri kendi bünyesine çekebilmek için, Kürt coğrafyasında da önemli olan cami ve okul üzerinden örgütlenmiş yanı sıra bir çok meslek grubunda da etkin çalışmalarda bulunmuş böylelikle kamusal alanda hakimiyet sağlamış şeklinde okuyabiliriz.

**1.2. İkinci dönem (Şiddet Dönemi 1991-2000);** 1991 yılından itibaren ilk etapta PKK ile daha sonrasında bir kısım İslami camianın da işin içine dahil olduğu şiddet süreci başlamıştır. Bu dönemde, birinci dönemdeki faaliyetlere ilaveten bölgede Hizbullah, PKK, Menzil, devletin istihbarat örgütleri ve çeteler arasında yoğun bir mücadele ve çatışmanın yaşandığı (Bagasi, 2004: 40) aynı zamanda Hizbullah'ın kendi iç infazlarının da (1995-2000 yılları) yaşandığı yıllar olarak tarihe geçmiştir. Ruşen Çakır'ın da ifade ettiği gibi Hizbullah'ın lider kadrosundan olan İsa Altsoy olduğu tahmin edilen İ. Bagasi imzalı "Kendi Dilinde Hizbullah" kitabında (Çakır, 2011: 17, 237; Kurt; 2015: 59,70) değinildiği üzere, 1991 yılından önce daha sonraki yıllara nazaran daha az güçlü, etkin ve dinamik askeri kanada sahip olmasına karşın daha sonra planlı ve gizli esaslara dayalı, disiplinli bir faaliyet ve mücadele dönemine girilmiştir (Bagasi, 2004: 45-

46). Bagası'ye göre bu çatışma alevlenmeden önce PKK ile anlaşma önerilerinde bulunulduğunu fakat bu anlaşma önerisine karşı taraftan "bizimle hareket etmediğiniz takdirde ya bölgeyi terk edersiniz ya da sizi imha ederiz" yanıtı ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir (Bagasi, 2004: 88-89). *Hizbullah Ana Davası* kitabında böyle bir çatışmaya mecbur bırakıldıklarını, çatışmanın esasında PKK tarafından yapılan saldırılara karşı verilmiş bir savunma refleksi ve misilleme olduğu ifade edilmiştir. PKK'nın, Hizbullah'a karşı gerçekleştirdiği saldırılarda Nusaybin'deki bir taziyeden köyüne gitmek için otogara giden Vahdettin'in öldürülmesi, Gercüş'te Molla Abdurrahman'ın öldürülmesi, Silvan'da, Kızıltepe'de, Diyarbakır'da vb. yerlerde bazı şiddet içeren durumların olması ilk şiddet biçimleri olarak okunabilir (Yılmaz, Tutar, vd., 2011: 226-228). Ancak ilk çatışma kıvılcımının Hizbullah lideri Velioğlu'nun da Batman'a göç ettiği yıl olan 17 Mayıs 1991'de Şırnak'ın İdil ilçesinde Hizbullah mensubu olan Şerif Karaaslan'ın ebeveynleri Sabri ve Hayriye Karaaslan'ın PKK tarafından öldürülmeleri ile başladığı söylenebilir. Hizbullah ise buna karşılık ilk saldırısı olan 3 Aralık 1991'de PKK'nın güneydoğunun üst düzey sorumlularından Süryani asıllı Mihail Bayro'yu İdil kent merkezinde öldürerek karşılık vermesiyle gerçekleşmiştir denilebilir. Bu çatışmalar neticesinden iki taraf yılsonuna kadar karşılıklı olarak toplam 13 kişiyi öldürmüştür. (Çakır, 2011: 67-69; Kurt, 2015: 59-61). Böylelikle PKK ile olan şiddet süreci başlamıştır.

Öte yandan Hizbullah'ın, Menzil ile çatışmaya girmeden önceki kısa birliktelikleri, 1983 yılından sonra yoğunluklu olarak faaliyetlerini Diyarbakır'a taşınmasıyla başlamıştır. Burada Hizbullah cemaatine göre daha küçük bir grup olan Fidan Güngör'ün liderliğindeki Menzil grubu ile güçlerini birleştirmeleri noktasında diğer İslami kesimlerin de ısrarı neticesinde birleşme yoluna gitmişlerdir. Ancak daha sonraki yıllarda bu iki grubun cemaat faaliyetlerinin uygulama şeklinde farklı görüşlerin olması, Menzil'in (Hizbullah'ın değişimiyle nifak grubunun) Hizbullah üyelerini kendi safına çekme ya da bu cemaatin üyelerini sindirmesi, Hizbullah'a karşı PKK ile anlaşmış olmaları gibi pek çok iddialarla ayrıştıkları söylenir (Bagasi, 2004: 104,169-181). Nitekim 1993-94 yıllarına gelindiğinde Hizbullah'ın PKK ile çatışmasına Menzil grubu da dahil olur.

Bu çatışmalarda Hizbullah PKK mensuplarının kendisine yapılan her eylemine karşılık üç misli ile karşılık vermeyi prensip edinmiştir. Öyle ki, 1991-1995 yılları arasında PKK ve Hizbullah taraftan karşılıklı olarak 700'e yakın sempatizan ve militanın öldürüldüğü bunların 500'ünün PKK mensubu, 200'ünün ise Hizbullah mensubu olduğu raporlarda geçmektedir (Çakır, 2011: 70). Hizbullah mensuplarına göre "çatışma süresince gerek direk bizlerden gerekse diğer dindar insanlardan 1000'i aşkın kişi şehit olmuştur" (Yılmaz, Tutar, vd., 2011: 309) denilmektedir. Ancak resmi olmayan rakamlara göre tüm bu çatışmalarda hayatını kaybedenlerin sayısının 17 bin civarında olduğu söylenir (Kurt, 2015: 61). Bu çatışmalar neticesinde Hizbullah bölgede önemli bir güç olarak ortaya çıkmıştır.

**1.3. Üçüncü dönem (Güç Kaybetme Süreci 2000-...);** 13 Şubat 1999 yılında Abdullah Öcalan'ın Kenya'da yakalandığı 15 Şubat 1999 yılında İmralı adasına götürüldükten yaklaşık bir yıl sonra, 17 Ocak 2000 yılında Beykoz operasyonu ile Hizbullah'ın lideri Hüseyin Velioğlu ölü ele geçirildi. Bu olay ile beraber Hizbullah'ın binlerce elemanının yakalanması ve önemli oranda arşiv, silah ve mal varlığının ele geçirilmesi ile ağır bir darbe aldı (Bagasi, 2004: 145-146). Bu gizli yapılanmanın Beykoz operasyonu ile ortaya çıkarılan cesetler, öldürülme ve sorgulama biçimleri kamu oyununun zihninde kötü bir algı bırakmıştır. Öyle ki Velioğlu'nun yaşam serüvenini tersten takip edecek şekilde Konya, Adana ve Diyarbakır başta olmak üzere pek çok yerde, işkence evleri ve toplu mezarlar tespit edilmiştir. Bu sorgulama ve işkence döneminden sonra, özellikle de 1995 yılından itibaren Hizbullah, ajan olduğundan şüphelendiği kişileri, mensuplarını kaçırmaya ve hücre evlerinde sorgulama ve işkence ile öldürmeye başlamıştır (Kurt, 2015: 70). Bu durum cemaate karşı operasyonları daha da arttırmış ve bu operasyonlar neticesinde yakalanmaların yıllara göre dağılımı şöyle olmuştur: "1991'de 2; 1992'de 11; 1993'te 156; 1994'te 485; 1995'te 542; 1996'da 481; 1997'de 644; 1998'de 1106; 1999'da 1843; 2000'de 3365; 2001'de 1596; 2002'de 710 olmak üzere toplam 10941 kişi göz altına alınmış ve büyük bir kısmı da tutuklanmıştır" (Yılmaz, Tutar, vd., 2011: 292). Tüm bu operasyonlara karşın 6-8 Ekim 2014 olayları (toplam 50 kişi hayatını kaybetmiştir) ve Yasin Börü'nün öldürülmesi, 13 ve 27 Aralık 2014'te Şırnak'ın Cizre ilçesinde Nur mahallesinde gerçekleştirilen silahlı saldırılar, 9 Haziran 2015'te İhya-Der başkanı Aytaç Baran'ın öldürülmesinden hemen sonra üç kişinin daha öldürülmesi gibi olaylar ile ölü sayısının artması bize bölgede önemli bir güç olan PKK karşısında daha dik bir duruş sergileyen Hizbullah cemaatinin halen varlığını önemli bir ölçüde koruduğunu göstermektedir.

## **2- Şiddetten Söyleme: Partileşme Süreci**

Bu hareket her ne kadar şiddete başvurmasının nedenlerini Ayet<sup>1</sup> ve Hadislere dayandırarak eylemlerini meşru olarak değerlendirse de gerek toplumun bir kesimi gerek ise devlet tarafından bu hareketin bölgede hakim güç olma isteğinde olduğu ve şiddete başvurmasını meşru bir durumdan ziyade illegal bir eylem olarak görmektedirler. Böylesi bir durumdan legal düzeye geçerken özellikle diğer sosyal ve siyasal güçlerin Kürt coğrafyasında iktidarlık mücadelesini göz önünde tuttuğumuzda bunun pek de sancısız geçmeyeceğini söyleyebiliriz. İşte bu toplumsal tabanın sosyal bir hareketten siyasal bir partiye dönüşünü incelerken iki dönemde ele almak mümkündür.

**2.1. İlk dönem (kendini kabul ettirme-ikna süreci);** Hizbullah örgütüne üyelik suçundan tutuklanan binlerce kişi 4 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası ve 300 kadarı da müebbet hapis cezası almıştır. Bunlardan 950'si 2003 yılında PKK mensubu mahkûmları için çıkarılan af yasasından yararlanarak salıverilmiş (Kurt, 2015: 71-72). Son olarak 4 Ocak 2011'de Diyarbakır D tipi cezaevinde bulunan örgütün askeri kanat sorumlusu Cemal Tutar ile şura üyesi Edip Gümüş'ün de içinde bulunduğu 10 sanık tutukluluk sürelerini kısaltan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102'inci maddesinin yürürlüğe girmesinin ardından Yargıtay kararıyla tahliye edilmiştir.<sup>2</sup> Gizli bir yapı özelliği taşıyan Hizbullah 2000 yılından sonra devlet tarafından deşifre edilmesi ile artık böyle devam edemeyeceğini anlamış ve bu tarihten sonra devlet ve kamuoyu ile legal olarak iletişime geçmek ve kendini anlatabilmek için kurumsal yapıya bürünmüştür. Nitekim 2004 yılında ülkenin birçok yerinde etkinlikler düzenleyen, insani yardım faaliyetlerinde bulunan Mustazaflarla Dayanışma Derneğini, 2005 yılında eğitim, sağlık, insani yardım alanlarında faaliyet gösteren İhya-Der, Hür-Der, Umut-Der, Umut-Der Gıda Bankası gibi yaklaşık "450'e yakın"<sup>3</sup> dernek kurarak faaliyete başlamış. Bunların yanında 4 Nisan 2008 yılından itibaren haftalık Doğruhaber gazetesi ve İnzar dergisi yayın hayatına başlamıştır. 2011 yılında Rehber TV açılmış, huseynisevda.biz, susaningulleri.biz, hurseda.net gibi yazılı, görsel ve sosyal medya aracılığı ile de topluma seslerini ulaştırmaya çalışmışlardır. Bu yeni dönemde tüm bu çabalarını geçmişleri ile yüzleşerek kamuoyu nezdinde kendini ifade edebilme, devlet tarafından oluşturulan baskıları azaltarak etkinliklerine yeni bir meşrutiyet zemini hazırlama ve PKK ve onun siyasi, gençlik yapılarına karşı kamusal alanda mücadele edebilme gücünü sağlayabilmenin amaçlandığı şeklinde okunabilir. Nitekim Mehmet Kurt'un da belirttiği gibi Mustazaf-Der'in "Kutlu Doğum Etkinlikleri" ile meydanlara binlerce kişiyi toplayarak kendi varlığını göstererek aynı zamanda yardımlaşma etkinlikleri, konferanslar, basın açıklamaları ve protestolarla meşrutiyet zemini sağlamayı amaçlamıştır (Kurt, 2015: 76). Fakat Hizbullah tabanının bu çabalarına karşın devlet nezdinde aklanması pek mümkün olmamıştır. Öyle ki 4 Ocak 2011'deki tahliyelerden sonra Hizbullah'a yakın Mustazaf-Der, Umut-Der, Doğruhaber gazetesi, İnzar ve Kelhaamed dergisine, Ferzan hukuk bürosuna baskınlar yapıldı, yönetici ve üyeleri gözaltına alındı (Çakır, 2011: 257). Nitekim dernek tüzükleri, belirtilen amaç dışında mevcut anayasal düzeni yıkarak şer'i esaslara dayalı teokratik bir devlet kurmayı amaçlayan yasadışı Hizbullah terör örgütünün amacı doğrultusunda faaliyetlerde bulunduğu gerekçesiyle Diyarbakır 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2010 yılında Mustazaf-Der ile ilgili vermiş olduğu kapatma kararını değerlendiren Yargıtay, 2012 yılında kararı onayarak derneğin kapatılmasına hükmetti.<sup>4</sup> Tüm bu nedenlerden dolayı Cemaat tabanının bir kısmı mücadele şeklini daha bir üst aşamaya taşıyarak yeni bir döneme girdi.

**2.2. İkinci dönem (siyasi parti dönemi);** Uzun bir şiddet süreci ve kamuoyunda oluşan kötü algıdan sonra yapmış olduğu pek çok faaliyet sebebiyle tabanının farkına varan bu hareket, derneklerinin ve diğer faaliyetlerinin kapatılması, baskı altında bulunmasıyla aynı zamanda gerek bölgede, gerekse ulusal ve uluslararası kamuoyu ile iletişim ağına yeni zemin hazırlayacak bir araç ihtiyacına binaen parti kurma sürecine girdi. Nitekim Hüda Par kurucu üyesi, Diyarbakır kurucu il başkanı Vedat Turgut'un<sup>5</sup> "Partileşme sürecine sizi iten nedenler nelerdir ve neden daha önce ya da sonra değil de 2012'de partileştiniz?" Sorusuna verdiği yanıt bunu destekler niteliktedir:

"Hüda Par kurulmadan önce biz derneklerle çalışmalarımızı yapıyorduk kaldı ki şuan bu dernekler var. Türkiye'de 450'ye yakın derneğimiz var. Bu derneklerden bir kaçını Mustazaflar derneği, İhya-Der, Umut-Der, İhvan-Der olarak il farklı isimler kullandık. Böyle yapmamızın sebebi maalesef üvey evlat muamelesi gördüğümüzden dolayı AKP döneminde bile 100'e yakın

<sup>1</sup> Hizbullah taraftarları genellikle şu ayeti tekrar etmişlerdir: Esmâ'sıyla hakikatleri olan Allah'a ve sonsuz yaşam sürecine iman eden bir topluluğu, Allah ve Rasûlü ile zıtlaşanlarla sevişir bulamazsın! Bunlar, onların babaları, yahut oğulları, yahut kardeşleri veya aşiretleri olsalar bile! İşte bunlar kalplerinin içine imanı yazdığı (şuurlarında imanı yaşattığı) ve tarafından ruhu olarak teyit ettikleridir! Onları, içinde ebedî kalıcılar olmak üzere, altlarından nehirler akan cennetlere dâhil eder. Allâh onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuş hâlde. . . İşte bunlar Hizbullah'tır (Allah taraftarları). . . Dikkat edin, muhakkak ki Hizbullah kurtuluşa erenlerin ta kendileridir!" Mücadele Suresi, 22. Ayet.

<sup>2</sup> Bkz: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/16675670.asp> erişim: 04.07.2015

<sup>3</sup> Vedat Turgut ile kişisel görüşme, 05.06.2015, Diyarbakır.

<sup>4</sup> Bkz: <http://www.haberturk.com/gundem/haber/741601-mustazaf-derin-kapatilmasina-yargitaydan-onay> erişim:05.07.2015

<sup>5</sup> Aynı zamanda yerel seçimlerde Diyarbakır Bağlar ilçesinde belediye başkan adayı ve şuan da teşkilattan sorumlu başkan yardımcılığı görevini de yapmaktadır.

yönetici düzeyindeki kardeşimiz "Kutlu Doğum Etkinliği", Filistin'e destek etkinliği, başörtüsüne özgürlük mitingi, kermesler düzenlediğinden dolayı haklarında dava açıldı ve 100'den fazla kişi mahkum oldu. Bunun bir kısmı cezaevinde yattı ve cezasını bitirdi. Bir kısmı halen cezaevinde yatıyor. Bir kısmı da yurt dışına kaçmak zorunda kaldı. Dolayısıyla biz baktık ki keyfi muameleler ile dernekler kapatılabiliyor. O yüzden farklı farklı isimlerle şu an Türkiye'de 450 kadar derneğimizle çalışmalarımıza devam ediyoruz. Mustazaf-Der'in kapatılmasından sonra 2011'de deminde zikretmiş olduğum gerekçelerle kapatıldı. O kapatılmadan sonra biz Mustazaflar hareketini kurduk ve Mustazaflar hareketinin kısa bir oluşumundan sonra istişareler yaptık. Bu istişareler neticesinde artık bu çalışmaya dernek gömleğinin dar geldiğini halk bize yansıttı ve STK'lar, kanaat önderleri, bilirkişiler dernek çalışmasının bu camiaya, bu harekete dar geldiğini onun için bir parti olarak sahaya çıktık."<sup>6</sup>

Benzer şekilde 2001 yılında Hizbullah davasından yakalanan, 10 yıl hapis cezası alan Hüda Par'ın Kurucu üyesi, Diyarbakır Hüda Par İl Başkanı Şeyhmus Tanrıkulu<sup>7</sup> "Yaşamış olduğunuz cezaevi tecrübeleri parti kurmanızda etkili oldu mu? sorusuna vermiş olduğu yanıtta anlaşılacağı üzere Hüda Par'ın neden kurulduğu ile ilgili önemli gerekçeler içermektedir:

"Ceza evi süreci bizim parti kurmanızda binde bir oranında dahi etki etmedi. Öyle bir şey düşünmedik. Yani parti biraz daha farklı bir alan olduğu için bugüne kadar o alanda mücadele etmedik. Fakat daha önce Milli Görüş teşkilatında yer alan merhabalaştığımız, görüştüğümüz arkadaşlarımız vardı. Şimdi Bizim İslami düşüncemiz biraz daha farklıydı onların biraz daha farklıydı. Onlar parti ile İslam'ı getireceklerini iddia ediyorlardı. Şeriati, İslam hukukunu hakim kılacaklarını iddia ediyorlardı. Biz o günde buna karşı geldik. Yani dedik ki partiden İslam'ı hakim kılamazsınız hiç kimse kılamaz biz halende aynı görüşteyiz. FIS (İslami Selamet Cephesi) örneğini verdik Cezayir'de %80'in üzerinde oy almış olan bir parti maalesef askeri darbe ile devrildi hakları ellerinden alındı. Yine Mısır'da 3-4 yıl önce bir askeri cunta halkın meşru olarak seçmiş olduğu bir cumhurbaşkanını devirdiler. Tek başına yeterli değil ama nedir. Müslümanların önünde bazı engellerin kaldırılması, inancın önündeki engellerin kaldırılması, belki Müslümanların sesi soluğu olacak şekilde partinin faydaları vardır. Aynı zamanda bölgemizde ve Ortadoğu'da gelişen olaylar, siyasi olaylar özellikle devletin PKK ile görüşmesi HDP ile görüşmesi bölgeyi HDP'ye tamamen bırakıp HDP'yi Kürtlerin tek temsilcisi olarak görmeye başlaması bizi ciddi ciddi parti kurmaya sevk etti. Çünkü sizde takdir edersiniz ki bugün legal alanda uluslararası alanda muhatap alınabilmemiz için bir siyasi parti olması gerekir... Parti kurmanızla beraber muhatabında artık değişebileceğini veya artabileceği bizim ile beraber konuşulmaya başlandı. Daha doğrusu siyasi arenaya biz onu getirdik. Çünkü sadece PKK'nin HDP'nin tek başına Kürtlerin temsilcisi olarak muhatap kabul edilmesi kabul edilemez. Biz bunu dile getirdik. Halen dile getiriyoruz. Bizim dile getirmemizle beraber özellikle diğer Kürtler içerisindeki siyasi partiler ve Sivil toplum kuruluşları bunu sık sık dile getirmeye başladılar. Kürt sorunu ayrıdır PKK sorunu ayrıdır. Birbirine karıştırılmaması lazım Kürtlerin meşru haklarının verilmesi PKK'nin silah bırakma şartına bağlanamaz veya pazarlık konusu da yapılamaz. PKK silah bıraksın bırakmasın o ayrı bir konudur. Kürtlerin meşru hakları verilmesi lazımdır...yani bu noktada biz çalışmalar yaptık. Parti kurmanızın bir sebebi de buydu."<sup>8</sup>

Tüm bu sebeplerden dolayı 45 kurucu üyeden 8 bayanın yer aldığı Hür Dava Partisi 17 Aralık 2012'de kuruluş dilekçesini İçişleri Bakanlığına sunduktan iki gün sonra 19 Aralıkta resmen kuruldu.<sup>9</sup> Parti programında temel ilke ve hedeflerini ele alırken Hür Dava Partisinin neden kurulduğu ile alakalı vurguladıkları noktalar genel olarak şunlardır: Siyasi çıkar uğruna toplumun etnik çatışmalara sürüklenmesi, dünya istikrarı ile iyi geçinme uğruna zulme taraf olunması, Sistemin halkın değerleri ile uyuşmadığını, sisteme müşteki olanların da iktidara geldikten sonra sisteme uyum sağlaması ve onun sahibine dönüşmesi, bu sistem içinde kendilerini temsil etmeyen siyasi partilerin onları temsil ediyormuşçasına ideolojilerini dayatmaları, siyasi temsilden yoksun toplulukların bulunduğu bir yerde böylesi bir siyasi partiye ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.<sup>10</sup>

### 3- Hür Dava Partisinin İdeolojik Yapısı

<sup>6</sup> Vedat Turgut ile kişisel görüşme, 05.06.2015, Diyarbakır.

<sup>7</sup> Ancak Avrupa uyum yasaları nedeniyle cezalar yarı yarıya indiği için 5 yıl Bolu F tipi ceza evinde yatan Şeyhmus Tanrıkulu 2004 yılında Mustazaf-Der bünyesinde faaliyetlerde buldu, Diyarbakır'da Umut-Der Gıda Bankası kuruluşunda yer aldı ve halen genel sekreterliğini yapmaktadır.

<sup>8</sup> Şeyhmus Tanrıkulu ile kişisel görüşme, 06.06.2015, Diyarbakır.

<sup>9</sup> Bkz: <http://www.ilkehaberajansi.com.tr/haber/sorularla-huda-par.html> erişim: 06.07.2015

<sup>10</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx> erişim: 06.07.2015

Partileşen bu toplumsal tabanın geçmişi ile eylemsel bir farklılık arz etmiş olsa da ideolojik olarak aynı oldukları görülür. Nitekim bu hareketin düşünce alt yapısı pek çok İslami camiayı da etkilemiş olan yurtdışında ve yurtiçinde İslami hareket ve düşünürlerden oluşmaktadır. Bu hareket ve düşünürlerden faydalanarak oluşturulmuş olan düşünce eklektik bir yapı arz etmektedir. Bu durum mezhepsel üstü bir İslami bakışın yanında eylemsel farklılıkla Hüda Par post Hizbullah olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Hüda Par'ın ideolojik yapısını ele alırken üç alt başlık altında değerlendirmek mümkündür.

**3.1. İlk olarak uluslararası İslami hareketler/düşünürler;** Hüda Par'ın toplumsal tabanının tarihsel ve ideolojik çizgisine yön veren ona bir perspektif katan uluslararası İslami hareketlere ve düşünürlere bakıldığında aynı şekilde bunların tüm İslam dünyasını etkilediği, ona vizyon kattığı görülür. Bunların başında 1928 yılında Hasan El-Benna ve arkadaşları tarafından; modern milliyetçiliği reddeder bir şekilde Biz, İslam'a hizmet etmek yolunda kardeş olan kimseleriz. Buna göre biz ; "Müslüman Kardeşleriz" diyerek kurulan harekettir. İdeolojik perspektiften bakıldığında, Müslüman Kardeşlerin düşünceleri genel anlamda en kısa şekilde tarif etmek gerekirse, İslam dininin belirlediği kuralları uygulamalı olarak yeniden pratik zemine oturarak bu uygulama ile İslam'ın devlet olmasına kadar mücadele etmektir (Arı, Koç, 2014: 226). Bu mücadele şeklinde Müslüman Kardeşler cihadı sadece silahlı mücadele olarak ele almamakta aynı zamanda ilk devir Müslümanlarının kavrama attettikleri anlamdan yola çıkarak İslam toplumunun gelişmesi için gerekli her türlü gayreti sarf etme şeklinde tanımlamaktadır. Cihadı hareketin merkezine yerleştiren El-Benna şiddetsiz cihadı yöntem olarak benimsediğini göstermiştir. Ancak Şiddetin reddedilmesi tamamen pragmatik bir tavidir. Yani şiddet özünde kötü olduğu için değil, İslamcı düşüncenin yayılmasına hizmet etmeyeceği için reddedilmektedir. Yoksa İhvan gerektiğinde şiddet kullanılmasına ses çıkarmamaktadır (Çakmak, 2007: 80-83). Yine Hüda Par İhvan hareketinin Hasan El-Benna'dan sonra gelen lideri Seyyid Kutup'tan da etkilenmiştir. Hasan El-Benna her ne kadar Müslüman Kardeşlerin kurucusu olsa da cemiyeti düşünsel bir yapıya getiren Kutub olmuştur. 1954 olayı ile beraber İhvan mensuplarının hapsilere atılması ve işkencelere maruz kalması neticesinde İslam'da Sosyal Adalet, İslam ve Kapitalizm Savaşı, İslam ve Dünya Barışı gibi eserlerin müellifi olan Kutub, Yoldaki İşaretler'in yazarı olan Kutub'a dönüşmüştü. Müslüman Kardeşler'in başına gelen bu olayların ardından zindanlarda; laiklik, liberalizm, sosyalizm, Marksizm, milliyetçilik ve diğer tüm ideolojileri kökten reddeden öfkeli ve intikamcı bir hareket ortaya çıktı. Artık bu hareket her şeyi yıkıp yeniden inşa etmek istiyordu; küfür toplumunu yıkıp iman toplumunu inşa etmek, cahiliyeye son verip İslam'ı getirmek istiyordu (Yıldırım, 2014: 217-218). En genel anlamda Kutup İslam'ı dünyada hakim kılacak cihad algısını şöyle ifade etmektedir. "Bazı kişiler İslam'da cihad anlayışını tanımlarken İslam'ı zor kullanan baskı ile kendi inanç sistemini insanlara dayatan bir din olma suçlamasından kurtarayım derken, onun akide üzerinde zor kullanmayı eleştiren nassı ile, insanlarla İslam akidesi arasına girerek onların Allah'a kulluk etmelerini engelleyen, buna karşın insanı insana kul etme temeline dayanan maddi ve politik güçleri ortadan kaldırmayı emreden nassını birbirine karıştırmaktadırlar. Oysa aralarında hiçbir ilişki ve hiçbir benzerlik yoktur. Bu dinin izlediği yöntemin temelinde İslam düşünce yapılarını ve inanış biçimlerini düzeltmek için öncelikle söz konusu olgulara karşı açıklama yöntemiyle davet ederek çıkar. Bunun ardından insanların vicdanları üzerine baskı uygulayarak onları Rab'lerine kulluktan saptırıp başka şeylerin boyunduruğu altına girmeye zorlayan, maddi güce dayalı kendi karşıtı totaliter ve otoriter teşekküllerin karşısına çıkarken de sadece açıklama yolu ile tebliğ etmekle yetinmez, insanları kula kulluk zilletinden kurtarıp tek Allah'a kulluk etme izzetine yüceltmek için bu dinin kullandığı mücadele yöntemlerinin tamamı bir bütündür, kesinlikle birbirlerinden ayrılamazlar" (Kutup, 1994: 67-70)

Hüda Par toplumsal tabanının etkilendiği diğer İslami hareket ve düşünür ise 25 Ağustos 1941'de Lahor'da Cemaat-i İslami teşkilatını kuran Mevdudî'dir (Ahmad, 2004: 432).<sup>11</sup> Mevdûdî "İslâmî bir devletin tesisi için Cemaati kurmuştur. Cemaat oluşturma üyelerinin ordu, yargı, bankacılık ve gayri İslâmî bir devletin diğer kurumlarındaki vazifelerinden istifa etmelerini gerektirmiştir. Mevdûdî Müslümanların seçimlerden kaçınmalarını istemiştir. Çünkü onlar ilâhî olanın aksine seçilmiş temsilcilere beşerî kanunlar yapma yetkisi vermişlerdir. Mevdûdî'nin seküler demokrasiye alternatifi "Teodemokratik Devlet/Theodemocratic State" idi. O, yasaların kaynakları Kur'ân, hadis ve nihâi egemenlik Allah'ın olacağı için onu "teokrasi" olarak adlandırmıştır (Ahmad, 2012: 83). Daha sonra 1956 Anayasasında İslami temellere

<sup>11</sup> Bu konuda Vedat Turgut ile 05.06.2015 tarihinde yapmış olduğumuz kişisel görüşmede söyledikleri bu durumu destekler mahiyette olduğu kadar açıklamaları da kayda değerdir. "... Mısırda İhvanı niye destekliyoruz halbuki cemaati İslami vardır cemaati İslami fikir olarak bize daha yakındır. Mısır'daki İhvan ise biraz daha demokratik ama biz burada kalkıp da İhvanı değil de cemaati İslam'ı desteklersek İhvan'a zarardır, İhvanın zayıflamasıdır yine aynı şekilde Filistin'de Hamas'a destek veriyoruz . Hamas'ın dışında başka İslami camialar yok mu? Ama Hamas'a destek vermemizin sebebi onun daha güçlü olmasıdır. Ama Hamas dururken diğer İslami camiaya destek verirsek o Hamas'ın zayıflaması demektir. Tunus'ta Nahda hareketi Afganistan'da İslami cemaattir... diğer İslami camiadan kardeşlerimiz yanlış anlaşılmasın gelip bize tabi olmalarını beklemiyoruz, istemiyoruz. Biz diyoruz ki onlarda çalışmalarını yapınlar onlarda faaliyetlerini yapınlar ama bir olmak lazım... ortak etkinlikler yapmak lazım... ortak zeminde buluşmamız halka da umut olur..."

dayanan bir toplum oluşturulması, kanunların kuran ve sünnet ışığında düzenlenmesiyle değişen anayasanın yapısı gereği Cemaat-i İslami'nin siyasi bir parti haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda Mevdudi batı sömürüsüne karşı durabilmesi için batının gücünü artıran bilim ve teknolojiye İslam toplumunun ciddi bir varlık göstermesi gerektiği üzerine durur (Ahmad, 2004: 433). Bu toplumsal hareketin Mısır'da Hasan El-Benna ve Seyyid Kutup'un liderliğini yaptığı ihvan hareketi, Pakistan'ın kuruluşunda büyük emekleri geçen Ebu'l Ala El-Mevdudi ve Muhammed ikbal gibi ülkelerinde İslam'ı hakim kılmayı hedefleyen Müslüman önderlerden esinlendikleri gibi ayrıca İran'da Humeyni'yi ve onun İslam İnkılabı öncesinde ortaya koyduğu mücadele yöntemlerini ve Ali Şeriatî'den teorik düzlemde etkilenmişlerdir (Yılmaz, Tutar, vd., 2011: 85,163,177; Bagasi, 2004: 242).

**3.2. İkinci olarak ulusal İslami hareket/düşünürler;** Uluslararası boyutta ses getiren İslami hareket ve önderlerinden esinlendiği gibi aynı zamanda kendi coğrafyasından çıkmış eylemsel ve teorik İslami hareket ve önderleri de sahiplenip onlardan faydalanmışlardır. Böylesi bir toplumsal hareketin önderi olan Hüseyin Velioglu'nun üniversite yıllarına bakıldığında onun İslami kültürünün Risale-i Nur Külliyyatı ile şekillendiği (Yılmaz, Tutar, vd., 2011: 330) ve önderliği altında oluşturmuş olduğu bu toplumsal tabanın temel kültürel ve itikadi kaynak eserlerinden en önemlisi Risale-i Nur Külliyyatı olduğu söylenir. Ayrıca bu külliyyat hareketin mensuplarının temel eğitim ve ders kitaplarından biri olmuştur (Bagasi, 2004: 229; Yılmaz, Tutar, vd., 2011: 162-163). Öte yandan bu camianın ideolojik zeminine ayna tutan bir diğer husus ise İslami inanç ve düşünceleri esas alan, insani hak ve taleplerine dayalı bir durum olarak Şeyh Said ayaklanmasıdır.(Bagasi, 2004: 61) Zulme uğrayan bu hareket önderinin Kürt kökenli bir âlim olması ve Kürt Halkı tarafından saygı duyulması<sup>12</sup> hareket tarafından sahiplenilmiştir.

**3.3. Üçüncü olarak Post Hizbullah;** Hizbullah ve Hüda Par'ın beslendikleri kaynaklar itibari ile ideolojik alt yapılarının aynı olduğu için söylemsel boyutta pek farklılık arz etmediği görülür. Her iki yapının da ulaşmak istediği sonucun değişmediği fark edilebilir. Nitekim her iki yapıda İslami kaidelere uygun bir ekonomik, toplumsal ve siyasi yapının oluşmasını ön görür. Mesela Hizbullah manifestosunda beşeri ideoloji ve sitemlerin hakimiyeti insan fıtratına aykırı oldukları için zulmün, adaletsizliğin, hukuksuzluğun, sömürünün, ahlaksızlığın, işgal, talan ve insan onurunu ayaklar altına alan bir düzen sonucudur. Bu anlamda sorunların temel nedeni İslam'dan uzaklaşmadır. Yani İslam'a sarılmaktan ve onu tek çözüm unsuru olarak görmekten başka çare yoktur.<sup>13</sup> Öte taraftan Hüda Par ise kendi programında toplumu sistemle değil sitemi toplumun inanç değerleriyle uyumlu hale getirerek, camilerin eğitim fonksiyonunun aktif kullanılması, medresenin eğitim ve öğretim sürecine dahil edilmesi sağlanarak ve ilköğretim birinci sınıftan itibaren Kur'an-ı Kerim, Arapça, Hadis, İlmihal ve siyer dersleri verilmesi sağlanmalıdır. Üretime dayalı kalkınmayı esas alan faiz ve israftan kaçınılmalı, toplumu ifsad eden maneviyatsızlık ve ahlaki yozlaşmayla mücadele ederek toplumun genel ahlakını korumak için inanç turizmüne ağırlık verilmeli bu bağlamda evlilik ve aile kurumu her yönü ile teşvik edilerek sağlam temeller üzerine inşa edilmelidir. Yani en genel anlamda parti insanlığın içine düşürüldüğü manevi buhrandan, maddi yoksunluklardan, ezilmişlik ve dışlanmışlıklardan kurtuluşu ancak özüne ve fıtratına dönmesi ile mümkün olduğuna inanmaktadır.<sup>14</sup> Nitekim Hüda Par kurucu üyesi, Diyarbakır kurucu il başkanı Vedat Turgut<sup>15</sup> "Cemaatten parti sürecine geçişinizde ideolojik bir değişim yaşandı mı?" Sorusuna vermiş olduğu yanıt söylediklerimizi destekler niteliktedir.

"Parti ve dernek sürecinde halka anlattığımız halka aktardığımız şeyleri daha önceki dönemlerde anlatamıyorduk bile o imkânlar yoktu. Yani o zaman anlatamadığımız bir şekilde sohbet halkaları ile küçük küçük gruplar halinde insanlara anlattığımız o sohbetleri o bilgileri şu an kitlelere bazen kutlu doğum etkinlikleri ile binlere, on binlere, yüz binlere anlatıyoruz. Dolayısıyla değişen bir şey yok anlattığımız şeyler aynıdır. Doksanlarda da camilerde anlattığımız peygamber efendimizin hayatıdır, İslam fıkhıdır, ahlaktır ve aradan 20-25 yıl geçmiş şu an meydanlarda televizyonlarda, neşriyatta anlattığımız şeyler aynıdır. Peki, onlar niçin suç addedildi ve o suça istinaden binlerce insan gözaltına alındı. On binlercesi tutuklandı. O zamanki o bakış açısıyla ilgiliydi."<sup>16</sup>

Benzer şekilde Vedat beye yönelttiğimiz "Hizbullah ile Hüda Par'ın ideolojisi veya görüşü aynı mıdır yoksa farklı mıdır?" Sorusuna verdiği yanıt

<sup>12</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx> erişim: 06.07.2015

<sup>13</sup> Bkz: <http://huseynisevda.biz/Dokumanlar/Hizbullah-Manifestosu.pdf> erişim: 08.07.2015

<sup>14</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx> erişim: 06.07.2015

<sup>15</sup> Yapmış olduğumuz görüşmede, İmam hatip mezunu kuran kursu almış biri olarak Hizbullah davasından camide ders alıp ders verdiğinden dolayı 10 yıl mahkemesinin devam ettiğini Diyarbakır, Bingöl ve Elazığ'da 6 yıl cezaevinde yattığını kendisine verilen cezanın 4 yıl sekiz ay olduğunu da belirtmiştir (Vedat Turgut ile kişisel görüşme, 05.06.2015, Diyarbakır).

<sup>16</sup> Vedat Turgut ile kişisel görüşme, 05.06.2015, Diyarbakır.

“Şimdi Hizbullah ile Hüda Par’ın organik olarak herhangi bir ilişkisi yok ama gel gör ki benim gibi, ben Hizbullah’tan yargılandım ve nitekim bir şekilde ceza aldık. O cezamı yattım infazı bitti ve şuanda Hüda Par’ın kurucu üyesi olarak bu partide yer alıyorum. Benim gibi yüzlerce Hizbullah’tan yargılanan insan aynı şekilde Hüda Par’a üye oldular. Dolayısıyla Hüda Par’ın üyeleri arasında gerek Hizbullah’tan, gerek eski Milli Görüş çizgisinden, gerek farklı camialardan gelen insanlar var. Ama bir bütün olarak Hizbullah Hüda Par oldu şeklinde bir algı doğru bir algı değildir.”<sup>17</sup>

Genel itibari ile Turgut beyin ideolojik ve söylemde aynı noktada buluşturduğu bu iki ayrı yapının eylemsel açıdan birbirlerinden farklı oldukları söylenebilir. İşte tam da bu nokta yani Hüda Par tabanının eylemsel boyutta farklılık göstermesi Hizbullah’tan Post-Hizbullah’a evirildiği aşamaya tekabül eder. Nitekim Hizbullah cemaati tağuti anlayış, sistem ve sembolere açık tavır almış, sonuca ulaşmak için kaleyi içten fethetmek adına ilkelerden ödün vermeye asla yanaşmayan “nübüvvet dönemini esas almış ve nebevi metoda uygun hareket edilmesi gerektiği hususunda ortak bir fikir ve kanaat üzerinden hareketle İslam’ın toplumsal hâkimiyeti ve İslami hükümetin tesisi için İslami tebliğ ve davetin yanında, İslami mukaddesatlara yönelik saldırılara güç ve imkânları nispetinde karşı durduğunu”<sup>18</sup> belirterek güç kullanmayı böyle bir meşru zemine oturtur. Fakat Hür Dava Partisi sistemin, halkın değerleriyle barışmamakta direnmesine karşı siyasal bir mücadele ile toplumu sistem ile değil, sistemi toplumun inanç ve değerleriyle uyumlu hale getirmeyi<sup>19</sup> hareketin ilke ve hedefleri arasında göstermiştir.<sup>20</sup>

#### 4- Hür Dava Partisin Kurumsal Yapısı ve İşlevselliği

Her siyasi parti güncel siyasetin bir parçası olabileme hatta siyasete yön verebilme adına belli bir kurumsallaşma düzeyinden başlamak ve bunu devam ettirmek zorundadır. Çünkü kurumsallaşma, kurumsallaşan yapıya meşruluk kazandırmasıyla birlikte, çevreye entegre olma sürecini, belirli bir yapılanma sürecini ve organize olmayı sağlamaktadır (Apaydın, 2009: 2). Aynı zamanda kurumsallaşma, kurumsallaşan yapının kendi ideolojisini, muhatap alınabilir seviyeye getirebilme şansı verebilir. Kurumsal hale gelmenin bir diğer önemli boyutu ise sahip olunan değer ve kuralların yapısal açıdan bir işlevlik kazanmasıdır (Kimberly, 1979:437-42). Parti, siyasal işlevini ve yüksek verimi ancak işleyen bir yapısal organizasyon ile ortaya koyabilir (İyimaya, 2006: 133). Yüksek verim ise kuralların değerlendirilerek benimsenmesine vesile olur. Böylece bir değer haline gelen bu kurallar, bir teşkilatın yapılanmasındaki en önemli bağları ortaya çıkaracaktır.

Hür Dava Partisi’nin kurumsallaşma boyutu da böylesine bir yapı arz etmektedir. Çünkü geçmişte belirli bir yapı ile birlikte anılan bir habiusa sahip olduğu için, meşruluk bağlamında kurumsallaşmasını gerçekleştirmek ve bir meşruiyet sağlamak zorunluluğu hissetmektedir. Hüda Par’ın kurumsal şemasının en üst kısmında genel başkan bulunmakta ve şu an genel başkanlık görevini Zekeriya YAPICIOĞLU<sup>21</sup> yürütmektedir. Genel Başkan Yardımcılığı’nı ise Hüseyin YILMAZ yürütmektedir. Genel başkanlık ile birlikte on bir başkanlık mevcuttur. Bunlar Teşkilattan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Halkla İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Medya ve Tanıtımdan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Hukuk ve Seçim İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Eğitim İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Mali ve İdari İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Ekonomi İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, AR-GE’den Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı,

<sup>17</sup> Vedat Turgut ile kişisel görüşme, 05.06.2015, Diyarbakır.

<sup>18</sup> Bkz: <http://huseynisevda.biz/Dokumanlar/Hizbullah-Manifestosu.pdf> erişim: 08.07.2015

<sup>19</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx> erişim: 06.07.2015

<sup>20</sup> Özellikle bu konuda Şeyhmus Tanrıkulu ile 06.06.2015 tarihinde yapmış olduğumuz kişisel görüşmede söyledikleri bu durumu destekler mahiyette olduğu kadar ilgi çekicidir de: “...Ortadoğu’da ki gelişmeler buradaki gelişmeler bizi parti kurmaya sevk etti. Yani hükümetin ayrı bir telden çalması, HDP’nin ayrı bir telden çalması hükümetin bugüne kadar hep tesettür ve başörtüsünü istismar konusu yaptılar... halen bile tamamen başörtüsü meselesini çözmemiş. 10 senedir iktidarda olmasına rağmen şuan da başörtüsü veya tesettür anayasal güvence altına alınmamış. Yarın öbür gün AKP gider başka parti gelir bir iç yönetmelikle yine değişik aynı zulümler yaşanır. Bunu anlatmamıza söylememize rağmen halen adım atmıyor. Fakat şunu söyleyeyim başörtüsünün en azından okullarda şuan da serbest bırakılması tüzükle de olsa yönetmelikle de olsa ben inanıyorum bunu yapılmasında bizim katkımız çok oldu. Çünkü Türkiye’de ilk kez tesettür mitingini biz düzenledik Diyarbakır’da yüz binlerce insan katılmıştı. Yine ilk kez imza kampanyasını biz başlattık hem kamusal alan dâhil tesettürün serbest olması için hem de Şeyh Said hazretlerinin mezarının ortaya çıkarılması için bir imza kampanyası başlattığımız. Hemen hemen her ilde bu konuda kitlesel yürüyüşler ve basın açıklaması yapıldı. Okullara çocuklarımızı biz başörtülü olarak gönderdik. Sürgüne gönderilmelerine rağmen biz o riski göze aldık. Kız çocuklarımızı başörtülü olarak ilkokul dâhi gönderdik ve burada kırkık biz onu daha bu adımlar atılmadan biz pratik olarak burada gerçekleştirdik. Ama Adana’da, Bursa’da, Konya’da böyle yapan arkadaşlarımız aileleri cezalandırıldı. İki yıl, üç yıl ceza verilen anneler oldu. Çocuğunu başörtülü olarak okula gönderdiği için... üç, beş sene sonrada yeni hükümet adım atmaya başladı. Çünkü artık bazı şeylerinde pratize edilmesi gerekiyor. Burada gerçekten bazı şeylerin inanç noktasında olsun, insan hakları noktasında olsun sen hakkını oturarak istediğin zaman kimse vermiyor devlet hiç vermiyor yani kimse vermez. Bundan dolayı hakkını biraz daha kimsenin hakkına tecavüz etmeden, kimseye haksızlık etmeden, hem insani olarak sana verilmiş olan hakları kullanman lazım ve demokratik tepki dediğim argümanları kullanmak lazım ve kullanmaya da devam ediyoruz faydaları oldu...”

<sup>21</sup> 1966 yılında Batman’da doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Batman’da tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra, Sosyal Sigortalar Kurumunda kurum avukatı olarak mesleğe başlamıştır. 1992 yılında Diyarbakır’da serbest avukatlığa başlamıştır. HÜDA PAR’ın ilk kuruluşunda teşkilatlanmadan sorumlu genel başkan yardımcılığını yapmış ve HÜDA PAR’ın 1. Olağan kongresinde Genel Başkanlığı seçilmiştir. Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/209/genel-baskan.aspx>, erişim: 21.06.2015.



Sosyal İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı ve Genel Sekreter ve Parti Sözcüsü'nden oluşmaktadır. Hüda Par, yirmi kişiden oluşan Genel İdare Kurulu<sup>22</sup> ve yedi kişiden oluşan Disiplin Kurulu<sup>23</sup>'na da sahiptir. Ayrıca kurumsal şemasında kırk beş kişiden oluşan bir Kurucu Üye<sup>24</sup> kategorisine de sahiptir. Hüda Par'ın kurumsallaşmadaki bu özelliği Durkheimci anlamda kendisine bir beden özelliği kazandırmakta ve bedeninin her uzvunun çalışmasıyla birlikte bir bütünselliğin sağlanmasını (Marshall, 2005: 363) kolaylaştırmıştır. Teşkilat yapılanması da yine böyle bir sosyolojik devamlılığın ürünüdür. Özellikle il ve ilçe teşkilatları bu bütünselliği sağlayan en önemli uzuvlar olarak ifade edilebilir. Fakat partinin en çok teşkilatlandığı bölgeler Doğu ve G. Doğu Bölgesindeki yerleşim alanlarıdır. Özellikle Hizbullah'ın bu alanlardaki geçmişte yaşanan hakimiyeti neticesinde, Hüda Par'ın bu bölgelerdeki etkin olmasını da anlamak gerekebilir. Nasıl ki, HDP, seçim haritasında özellikle bu bölgelerde etkili görünüyor ve bunun sebebinin bölge halkının PKK'ya duyduğu sempati olduğu anlaşılıyorsa, benzer bir ilişkinin Hüda Par için de söylenebileceği olgusu karşımıza çıkmaktadır.

Bu durumun esas nedenlerinden biri, ideolojilerin karşılaştığı sorunlara dair ürettiği ve üstlendiği pratik çözümlerdir (Althusser, 1990: 32). Böylece ideolojinin oluşumunun maddileşmesi ortaya çıkacaktır (Althusser, 1994: 56). Bahsedilen bu maddileşme özellikle seçim sonuçlarıyla birlikte ortaya çıkmakta ve Hüda Par'ın almış olduğu oy oranlarına bakıldığında<sup>25</sup> bu durum daha da netleşmektedir. Kırsal alanda örgütlenme ve teşkilatlanmanın birkaç temel özelliği mevcuttur. Hüda Par'ın gençlik yapılanmalarının kırsal alanlara daha hakim olması, parti gençliğin kırsal ile olan organik ilişkilerine dayanmaktadır. Kırsal gençlik, sisteme bulaşmamış, özel savaştan az çok etkilenmiş, temizliğini görece korumuş bir gençliktir. Kapitalizmden uzak kalmış olması, eğitimsiz olması ve devrime katılmaya daha hazır bir halde bulunması bu açıdan oldukça önemlidir. Bu kesim güçlü bir örgütlenme ve eğitim çalışması ile olgunlaştırılabilir ve böylelikle kırsal gençlik, toplumsal inşada halkçı bir rol oynama şansına sahip olacaktır (Şahin, 2014: 175). Hüda Par'ın il ve ilçe teşkilatları bu perspektiften bakıldığında kırsal alanlarda daha kolay örgütlenme şansını bulmakta ve ideolojinin somut nesnelere haline gelmektedirler.

##### 5- Hüda Par ve Liderlik Anlayışı

Her grup/topluluk/parti ya da cemaat kendini yönetecek bir lidere ihtiyaç duyar. Bu lider çeşitleri buldukları gruplara ya da topluluklara göre değişiklik gösterir. Dini topluluklarda şeyh ya da imam gibi isimlendirmeler mevcutken; siyasi partilerde bu daha resmi bir boyut kazanır ve siyasi parti lideri ya da parti başkanı gibi isimlerle anılır. Bu kişiler yaptıkları siyaseti bir hükmetme sanatı ya da iktidarı devam ettirme olarak tanımladıkları için siyaset yapmak neredeyse bir bilimsel çalışma halini almıştır. Bir siyasi lider her şeyden önce içinde yaşadığı toplumu her yönüyle çok iyi tanımalı, toplumun gerçek taleplerini bilmeli, kendini bu taleplerin sunucusu olarak tanıtmalı ve toplumun karşısında kendini sürekli yenilemeli ve güven vermelidir. Kitle iletişim araçları aracılığı ile özellikle seçmen karşısında kılık-kıyafet ve tavırlarına dikkat etmelidir. Retoriği iyi bilmeli, anadillerine hakim olmalıdırlar (Erzen, 2008: 72). Bu anlamda Hüda Par genel başkanı Zekeriya YAPICIOĞLU, bahsedilen niteliklere oldukça uygun davranmaktadır. Yapıcıoğlu'nun sürekli olarak giydiği koyu renk takım elbise seçmenlerinin hepsine hitap etmektedir. Takım elbiselerin normale göre biraz daha geniş olması ve özellikle koyu renklerin seçilmesi tesadüf değildir. Takım elbiselerinin ortak özelliği oldukça resmi ve mesafeli bir duruş sergilemesidir. Ayrıca toplum için takım elbiseli bireylere davranış farkları da mevcuttur. Takım elbiselerinin güven verici olmasının bir diğer sebebi ise üzerindeki armalar/rozetlerin belirgin olması ve giyen kişinin saç-sakal tıraşındaki düzendir. Elbise üzerindeki işaret ve armalar/rozetler giyen kişiye kimlik kazandırmaktadır. Bütün bu semboller barındıran takım elbise, etraftakilere uzaktan da olsa güven hissi vermektedir. Takım elbisesinin verdiği güven hissi, toplum kurallarına bağlı kişilerde daha yoğun olmaktadır (Offe, 1999: 64-65). Bu bağlamda ele alırsak Yapıcıoğlu'nun sakal kesimi de Hüda Par tabanına yönelik bir tarz içermektedir. İslamcılık birçok yerde sakal bırakma ile birlikte anılmaktadır<sup>26</sup> hatta bu konu ile alakalı hadislerde mevcudiyetini hala korumaktadır. Çünkü bu türden semboller, göstergeler ya da şekiller toplumsal ilişkileri ve grupları gösterirler. Toplumsal sembol ya da işaretler, grup özdeşiminden üyeliğe ve toplumsal rollere kadar birçok şeyi gösterirler. Örneğin Guiraud (Guiraud, 1994: 84-90) toplumsal sembollerin kısa bir listesi olarak şunları

<sup>22</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/211/genel-idare-kurulu.aspx>, erişim: 21.06.2015.

<sup>23</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/212/disiplin-kurulu.aspx>, erişim: 21.06.2015.

<sup>24</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/213/kurucu-uyeler.aspx>, erişim: 21.06.2015.

<sup>25</sup> Batman bağımsız adayı Aydın Gök: 14.000 (%5.44), Diyarbakır bağımsız adayı Zekeriya Yapıcıoğlu: 22, 923 (%3.2), Bingöl bağımsız adayı Sait Şahin: 4.488 (%3.49), Bitlis bağımsız adayı: Cengiz Karakaya 1.702 (%1.1), Şırnak bağımsız adayı: Şehzade Demir 2.796 (%1.28), Adana bağımsız adayı: Salih Demir 2.979 (%0.24), Mardin bağımsız adayı: Mahmut Kılınç 6.252 (%1.38), Van bağımsız adayı: Mehmet Mehdi Oğuz 3.055 (%0.62), Şanlıurfa bağımsız adayı: Mehmet Yavuz 6.298 (%0.82) oy almıştır. Bkz: <http://www.timeturk.com/huda-par-in-bagimsizlari-ne-kadar-oy-aldi/haber-11971>, erişim: 08.06.2015. Bu tabloya bakıldığı zaman Hüda Par'ın aldıkları oyların daha çok Doğu ve G. Doğu'dan alındığı görülmektedir. Böylece ideolojinin somutlaşması gerçekleşmiştir.

<sup>26</sup> Bkz: <http://www.islamalimi.com/sakalla-igili-hadisler/>, erişim: 11.07.2015.

sıralar: Grup üyeliğini gösteren pazubendler, bayraklar(flamalar), totemler(dini semboller), üniformalar, dekorasyon malzemeleri, dövmeler; moda işareti olarak makyaj, saç biçimi, bireysel ve grup özdeşimi için kısa/takma isimler, malın kaynağını gösteren ticari marka ve logolar. Bu farklılıklar insanları bir çerçeveye oturtmamızı sağlar ve basit kültürel göstergelerin karmaşık anlam karmaşık anlamlarından ziyade kültürel yönden oluşturulmuş paylaşımlar olarak nitelendirilmemizi olanaklı kılar (Potter ve Wetherell, 1992: 27).

Parti başkanı ya da önder olarak isimlendirmeler herhangi bir kategoriye oturtulmaması da Weber bağlamında açıklayıcı ifadelerle izah edilebilir. Çünkü Hüda Par yetkilileri, parti liderliğinin herhangi bir ayrıcı vasfının olmadığını, aksine daha birleştirici bir özelliğe sahip olduğunu ve Hüda Par meselesinin bir dava olduğunu, davada bir lidere bağlı olmaktan ziyade onun izlendiğini ifade etmişlerdir<sup>27</sup>. Liderden önceki yapı nasıl ise liderden sonraki yapı da bu bağlamda benzerdir, tabii birlik liderin yokluğunda çözülmemektedir. Aslında bu önderlik söyleminde imamet kültürü de baskındır. Çünkü İslami gelenekteki İmamet kültürü devam eden ve bitmeyen bir süreci tasvir etmektedir (Kubat, 2013: 318-320). Lakin İslam'da olmayan ruhani sınıf ve bu ifade biçiminin daha çok Şia geleneğinde<sup>28</sup> olması sebebiyle, biz bu hususların daha çok İslam ile yönetilen ülkelerde görüldüğünü ileri sürerek konunun Weber bağlamında ele alınmasına dayanan bir tavır sergilemek zorundayız. Çünkü siyasi partiler demokratik düzenlerin getirdiği bir olgudur ve genellikle Yunanlılara (Dalh, 2001: 11), yani Batı'ya dayandırılmaktadır. Bu söylemlerle birlikte yine Weber'e dönecek olursak, Hüda Par'ın lider tipinin, Weber'in otorite türlerinden üçüyle de uyduğunu ileri sürebiliriz.

Weber, siyasal iktidar meşruluk temeline göre sınıflandırmasında Karizmatik otorite bağlamında iktidarın meşruluğunu, bir kişinin (liderin) olağanüstü sayılan niteliklerine dayandırır (Weber, 2006) ve karizmayı bireyi, alışılmış, sıradan, öteki insanlardan ayıran ve onu doğaüstü, insanüstü ya da en azından ayrıcalıklı özellikler kazanmış bir kimse olarak tanımaya yol açan bir kişilik niteliği olarak tanımlar (Uztuğ, 1999; 142). Weber tarihsel süreçte ortaya çıkan otorite algılayışlarını üç kategoriye ayırır (Sennett, 2005; 29). Bunlar, geleneksel otorite, karizmatik otorite ve rasyonel otoritedir. Weber'in yaklaşımına göre, güç ve otorite ilişkileri tarihsel süreçte toplumun bürokratikleşmesine neden olmuştur (Weber, 2006).

### 5.1.Hüda Par ve Rasyonel Otorite

Weber'e göre rasyonel yasal otoritenin temel kategorileri şöyle sıralanabilir (Weber, 2006; 43-45):

"1-Kurallara bağlanmış, sürekli resmi işlevlerin örgütlenmesi, 2-belirli bir yetki alanı mevcuttur. Bu madde şunları içerir: a) Sistematik bir is bölümün parçası olarak işlevleri yerine getirme yükümlülüğü alanı, b) Bu işlevleri yerine getirebilmesi için atanmaların gerekli yetkiyle donatılması, c) Zorunlu güç kullanma araçlarının açık olarak tanımlanmasının ve kullanımının belirli şartlara bağlı olması. Bu şekilde örgütlenen otorite sahibi birime "idari organ" denilecektir. Devlette ve kilisede olduğu gibi büyük ölçekli özel örgütlerde, siyasal partilerde ve ordularda da bu anlamda idari organlar vardır. Seçilmiş bir başkan, bir bakanlar kurulu ya da seçilmiş temsilmiş temsilciler kurulu da bu anlamda idari organları oluşturur. Ancak bu kavramları tartışma yeri burası değildir. Hiçbir idari organın zorlayıcı gücü yoktur. Fakat, bu ayrım, mevcut amaçlarımız açısından önemli değildir. 3-Dairelerin/idari birimlerin örgütlenmesi hiyerarşi ilkeleriyle gerçekleşir, yani her alt daire üstünde bulunanın denetim ve gözetimi altındadır. Astın üste başvuruda bulunma ve şikâyet hakkı vardır. Hiyerarşik düzenler, şikâyetlerin üst basamaklardan birinde doğru bir karara ulaşıp ulaşmadığı ya da bu tür değişmelerin şikâyet edilen alt basamak dairelerinin kendilerine bırakılıp bırakılmadığı, hangi durumlarda bunlardan hangisine başvurulduğu konularından birinde ayrılır. 4-Bir dairenin davranışlarını düzenleyen kurallar, teknik kurallar ya da normlardır. Her iki durumda da, uygulamanın rasyonel olabilmesi için özel bir eğitime gerek vardır. Bu nedenle uygun bir teknik eğitimden geçtiğini ispatlayan kişi çoğunlukla böyle bir örgütlü grubun yönetici sınıfına üye olabilir ve yalnızca bu kişiler resmi mevkilere başvurabilirler. Örgüt ister siyasi, dini, iktisadi – özellikle kapitalist- ya da başka amaçlı olsun, rasyonel bir müessesenin yöneticileri, kural olarak, "resmi memurlardan" oluşur. 5-Rasyonel türde, ilke olarak, idari memurların üretim ya da yönetim araçlarının sahipliğinden tümüyle soyutlanmış olması gerekir. İdari memur kapsamına giren memurlarla işçiler, üretim ve yönetimin araç ve gereçlerine kendileri sahip değillerdir. Bunlar, kullanmaları için mal ya da para olarak sağlanır; memur da bunların kullanımının hesabını vermekle yükümlü kılınır. 6-Rasyonel türde hiçbir görev yeri, onu dolduran kişinin malı değildir. Yargıçların ve yakın zamanda giderek sayıları artan memurların, hatta işçilerin bile bir göreve getirilmeyi isteme "hakkının" bulunduğu yerde de söz konusu olan şey, o görevin ilgili kişinin mülkü yapılması değil, görevin gerektirdiği gibi yapılabilmesi için ona tamamen objektif ve

<sup>27</sup> Şeyhmus Tanrıkulu ile kişisel görüşme. 06.06.2015. Diyarbakır.

<sup>28</sup> İmamet daha çok Şia gelenekte görülmektedir (Yavuz, 2014: 14), Hüda Par ise Sünni bir tavır benimseyen söylemlere sahiptir.

bağımsız bir nitelik kazandırılmasıdır. 7-İdari faaliyetler, kararlar ve kurallar, sözlü görüşmelerin kural ve zorunlu olduğu durumlarda bile, yazılı olarak formüle edilip kayda geçirilir. Bu durum, en azından ilk görüşmeler, son kararlara kadar her tür emir ve kurallar için de geçerlidir. 8-Yasal otorite, ayrıca idari bürokrasi yapısıyla sıkı bir ilişkiye sahiptir.”

Weber, bu otorite tipini bürokrasi ile açıklar. Bürokratik yapıda, yasal düzenlemeler ile belirlenmiş resmi yetki alanları, amaçların gerçekleşmesini sağlayacak resmi görevlerin dağıtımını, işbölümü ve bunun süreklilik içinde işlemesi söz konusudur. Kurallarla, resmîyetle ve kurumlarla düzenlenmiş, sistematik ve rasyonel bürokrasi alanında otoriteye itaat kişilerden ayrı olarak işlevsel ve kurumsal bir rol üstlenmiştir. Bu yüzden bürokrasi, modern devletin en önemli iktidar aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bürokrasi, bir kez tam kurulduktan sonra artık ortadan kaldırılması en zor olan toplumsal yapıdır. Bürokrasi, toplu eylemi rasyonel düzenlilik kazanmış toplumsal eyleme dönüştürmenin başlıca aracıdır ve bu nedenle, güç ilişkilerini toplumsallaştırmaya ve bu gücü denetleyenlere hiyerarşik iktidar alanı kazandırmaya yönelir (Weber, 2006b; 207-208). Rasyonel otorite bağlamında konuya yaklaştığımızda ise karşımıza bilindik bir mevzu çıkmakta ve her parti liderinin meşruiyetini kendi partisinin yasal mevzuatına dayandırdığını görebilmekteyiz. Neticede her parti kendi tüzüğünü oluşturmuş ve faaliyetlerin sistematik bir şekilde nasıl yürütüleceğini bu tüzüğünde belirtmiştir. Parti başkanı da bu mevzuata bağlı olarak partisini yöneten ve zamanı geldiğinde de yerini başka bir yöneticiye bırakan kişidir. Başbakan da böylesi bir durumda kendi partisinin tüzüğüne uymakla, Başbakan'lığını yaptığı ülkenin sorumluluklarını Anayasa'da belirlenmiş haliyle yerine getirmekle ve tüm bunları yaparken de hukuksal düzenlemelere dayanmakla, rasyonel otorite kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Neticede iktidar olsa da oluşturulan bürokratik yönetim de yine rasyonel otoritenin sınırları içerisindedir, çünkü bu otorite türünün en önemli özelliklerinden biri de yönetim aygıtı olarak bürokrasiyi öne çıkarması, bürokrasiye belirli ilkeler ve görevler yüklemesi ve de tüm bunların yasallığa uygun bir biçimde yerine getirilmesidir. Böylelikle rasyonel otorite, yönetim aygıtı olarak Weber tarafından bürokrasiyle tamamlanmıştır. Hüda Par lideri Yazıcıoğlu yukarıda bahsedildiği gibi mevcut sınırlarını parti tüzüğünden almıştır fakat Hüda Par için hala ciddi bir bürokratik düzenden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Çünkü parti hala bir resmi yönetim ile sınırlanmamıştır. Bürokratik yoksunluk, rasyonel otoritenin oldukça zayıf olduğu anlamına gelir. Bu açıdan Hüda Par için rasyonel liderlik söylemi şimdilik sadece parti tüzüğü ile sınırlıdır.

## 5.2.Hüda Par ve Karizmatik Otorite

Weber'in tanımladığı ikinci otorite türü ise karizmatik otoritedir. Karizma dini söylemde Tanrı vergisi, ilahi misyon ve olağanüstü kutsal yetenek anlamlarında kullanılması bu kavramın ne denli kutsallıkla donatıldığını gösterir (Weber, 2006b; 53, 218). Ayrıca doğa üstü, insan üstü ve istisnai güçlere sahiplik bağlamındaki nitelik olarak ifade edilmektedir (Weber, 2006: 75). Karizmatik lider, toplumun birlik ve beraberliğinin, toplumsal dayanışmanın temsilcisi olarak kabul edilir. Bu birlik ve beraberlik, her grup ve toplumda bireyleri uygun bir şekilde kuşatarak/kapsayarak kontrol altında tutularak yapılır (Ardigo, 1987; 34, Aktaran; Çetin, 2003; 96). Karizmatik otoritede yönetmeye dahil olan her şey karizmada bedenleşmiştir ve bir kurtarıcı olarak kabul edilmektedir. Bu özellik ise ancak peygamberlere atfedilebilir özellik olarak ileri sürülebilir, zaten Weber'in tanımlaması da buna yakındır (Weber, 2006: 76). Böylesi bir durumun Hüda Par lideri için geçerli olduğu kabul edilebilir bir yaklaşım değildir, çünkü kendileri programlarını Şeriat'ın kurallarına göre düzenlemişlerdir. Bu düzenlemede lider vasıflı kişinin peygambervari olma özelliği bu açıdan mümkün değildir. Ayrıca Weber'e göre karizmayı güce bağımlı olanlar kabul etmekte, karizmanın bir seçilmişlik özelliğinin olduğuna inanılmakta ve duygusal anlamda bir bağlılık yaşanmaktadır (Weber, 2006: 76-78). Bu nitelikler de yine Hüda Par lideri Yapıcıoğlu için geçerli olabilecek nitelikler sayılamamaktadır. Fakat Weber, karizmatik liderin önemli bir özelliğinin “çağrı” misyonu olduğu ifade etmiştir (Weber, 2006: 79). Liderin çağrı misyonu, Hüda Par için oldukça benzer bir gönderimde bulunmaktadır. Çünkü Hüda Par lideri Yazıcıoğlu, birçok konuşmasında<sup>29</sup> çeşitli çağrılar yapmış ve onu dinleyenler, bu çağrılara kulak vermişlerdir.

Yukarıdaki bağlamla birlikte ele alındığında Zekeriya Yapıcıoğlu'nun bu otorite türü içerisinde yer almasını sağlayan dört önemli faktörün olduğu söylenebilir: İlki karizmatik otoritenin kuruluş aşamasında başkan ve çevresinin daha biçimselleşmemiş bir tipolojiye sahip olmakla birlikte yalnız gibi görünmesi fakat bu durumun sürekli bir hal alarak genişleyip, günümüze kadar gelebilmesi; ikinci olarak önemli ve şiddet içerikli bir geçmişe sahip olan Hizbullah gibi bir yapılanmanın sonrasında ortaya çıkarak “dava”nın demokratik bir zeminde savunulmasına öncülük etmesi; üçüncü olarak PKK'nın bölgedeki eylemlerine karşı dik bir duruş sergileyerek, geçmişten gelen şiddet kapısını kapatıp, PKK'ya karşı demokratik bir zeminde

<sup>29</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/976/genel-baskanimiz-gundem-ile-ilgili-basin-aciklamasi.aspx>, erişim: 01.07.2015. Bkz: <http://www.ilkehaberajansi.com.tr/haber/huda-pardan-bdpye-cevap.html>, erişim: 07.12.2013. Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/1028/genel-baskanimizin-gundem-degerlendirmesi.aspx>, erişim: 17.11.2014.

mücadele vermeye çalışması ve de PKK'nın Doğu ve G. doğu'da yaptığı eylemlere cesurca karşı çıkışı ve son olarak da ülke dışındaki İslami hareketlerle olan ilişkilerdeki üstlendiği rolleri. Tabii bu niteliklere bir de sahip olunan hitabet tarzı eklenebilir. Karizmatik otoritenin halk nezdinde önemli göstergeleri vardır. Özellikle halka yakın olmak ve bunu vizyona yansıtılabilmek, sonrasında ise onları temsil edebilecek bir konumda olunduğunun halka ispatlanma başarısı da karizmatik otoritenin özellikleridir. Karizmatik otoritenin yukarıda da belirtildiği gibi en önemli niteliği istikrarsızlığın ve belirsizliğin olduğu dönemlerde ortaya çıkmasıdır. Yapıcıoğlu'nun ortaya çıktığı ve seçimlere girdiği dönem tam da böylesine bir dönemdir. 6-7 Ekim 2014 olayları ve sonrasında gelen sarsıntılar ve halk içerisinde büyümeye başlayan panik havası Yapıcıoğlu'nun sükunet çağrılarıyla durağan hale gelmiştir. İlk dönemlerde bu tür korkular devam ederken, sonrasında güven artmaya başlamış ve istikrarsız dönem içerisinde ortaya çıkan otorite, sonrasında da kendisine olan ihtiyacı hissettirerek karizmatik otorite niteliğine bürünmüştür. Bu bağlamda Yapıcıoğlu'nun "kriz ve kargaşanın üstesinden gelebilmesi, güven uyandırması, değişimin gücünü sağlayabilecek düşünce ve cesarete sahip olması, canlı ve enerjik olması (*bazen gerçekleşen öfkeli konuşmaları saymazsak*), içinden çıktığı toplumun kültürel özelliklerini taşıması, astlarına güvenebilmesi, sosyal yapıya uyumlu bir dil kullanması, kendisini takip edenler tarafından kendilerinden biri olarak görülmesi, vizyon sahibi olması, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması, uygun bir toplumsal statüde bulunması, yönetimi altındakilere psikolojik tatmin sağlaması, etkileyici bir fiziksel görünüme sahip olması, bezginliğin ve ümitsizliğin içerisinde bir ümit kaynağı olması, akılcı bir yönetme ve emretme gücüne sahip olması, kişisel cazibesi olması ve büyük oranda etkiye ve uzman güce dayanıp, güvenmesi" (Arklan, 2015: 54) Yapıcıoğlu'nun başarılı bir lider olarak tanımlanabilmesinin önemli göstergeleri sayılabilir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki Weber'in karizma bahsinin, adına "karizmanın rutinleşmesi" dediği başka bir altbölümü daha vardır ki, bu da karizmanın bilhassa kitleleri cezp edip görelili bir kurumsallaşma yaşamasından sonra aynı tutku ve heyecanı aktarabilme kapasitesinin sınırına varmasında kendini göstermektedir. Başlangıçta daha idealist ve fedakâr olanlar, karizmanın rutinleşmesi aşamasında yerleşme ve paylaşım derdine daha çok düşebiliyorlar. Giderek hareketi veya lideri var eden karizma, birileri için sadece o hareketten beslenmenin fırsat alanlarına dönüşebilir.

### 5.3. Hüda Par ve Geleneksel Otorite

Weber'in üzerinde durduğu son otorite tipi ise geleneksel otorite kavramıdır. Geleneksel otoritede her şeyden önce herhangi bir kurala bağlılık söz konusu değildir ve lider aracıya ihtiyaç duymadan da otoritesini kurar (Weber, 2006: 56). Fakat geleneksel otoritenin en önemli özelliği lidere bağlı olan kişilerin sadakatle bağlı olmasıdır (Weber, 2006: 56-57). Hüda Par lideri Yapıcıoğlu ve parti mensupları için en önemli ilişki türü böyledir. Hür Dava Partisi, adından da anlaşılacağı gibi bir davanın partisidir ve bu dava kendilerini ifadesiyle "çıkar, menfaat ve iltifat beklemeksizin mükâfatını sadece Allah'tan bekleyerek Hak için, halkımız için, İslam Ümmetinin vahdete ermesi için, dünya halklarının kardeşçe yaşamaları için programımızda yer verdiğimiz amaçlarımıza varma noktasında başarının ancak Allah'ın dilemesi ile olacağını bilmenin; bu inancı paylaşan, geleceğe dair endişesi olan, faziletli bir toplumun oluşturulmasının ve muhafazası için samimi çaba ve gayret sarf edecek herkes ile birlikte, bu yolda imkân ve takatimiz elverdiği ölçüde yürümenin"<sup>30</sup> davasıdır. Ayrıca Yapıcıoğlu'nun geleneksel otorite bağlamında ele alındığı zaman belli bir geleneğin içinden geldiği iddia edilebilir. Yalnız bu gelenek kendisinin İslami yönü ile alakalıdır, yani Yapıcıoğlu'nun sade bir İslami geleneğe sahip olduğu söylenebilir. Bu aşamada kendisinin Hizbullahi gelenek içerisinde yoğrulduğu ve otoritesinin bu tarihsel bağlama dayandığı söylenebilir ama günümüzde Hizbullahi gelenek ile alakası şöyle kurulabilir: Hizbullah geleneğine göre İslamcılık, Batı karşıtlığıdır; küresel ekonomik entegrasyona ve yabancı sermayeye (Batı sermayesine, Arap sermayesine değil) karşıdır, çünkü bu sermaye sömürü içermektedir; Müslüman olmayan Müslüman Olanın hakkını gasbetmektedir. Böylesi bir düşünce, küreselleşmeye karşı yerel korkulardan beslenir ve bazen de bu korkuları endişe olarak gösterebilir. Küresel entegrasyonun "yerel" değerleri ve İslamcı hareketlerin doğal tabanı olan "geleneksel" kesimleri zayıflatacağı beklentisinden hareketle, İslamcı bir siyasal hareketin kendisini küresel yapılar ve süreçlerle entegre etmesi beklenemez. Ayrıca Hizbullah partileşmeye karşı olarak bilinmektedir ve özellikle Doğu ve G. Doğu'da etkindir. Yapıcıoğlu'nun şu an ki yönetim anlayışı bu geleneksel yaklaşımdan biraz farklıdır; vizyon olarak yalnızca bir zümreye değil tüm Türkiye'ye hitap etmekte, Asya, Ortadoğu ve Afrika ile ilgili olarak ekonomik ve sosyal politikalar geliştirmeyi amaçlamakta ve beklisi de en önemlisi ülke içi kemikleşmiş sorunların üzerine gitmektedir. Bu faaliyetlerin hiçbirinin Hizbullah döneminde yapılmış olduğu kolay kolay dile getirilemez. Bu açıdan bakıldığı zaman Zekeriya Yapıcıoğlu'nun bu ifadeler sonrasında Hizbullah geleneğinden geldiği ama vizyon açısından biraz daha geniş bir perspektif benimsediği ileri sürülebilir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de İslamcılığın

<sup>30</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx>, erişim: 21.06.2015.

birden fazla versiyonu, birbirlerinden farklı ifade biçimleri vardır. Yapıcıoğlu'nun da bu farklı ifade biçimlerinden birini temsil ettiğini, fakat bu temsiliyetin Hizbullah geleneğinden sadece yukarıda belirtilen bağlamda farklı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü siyaset yapma ve bu siyasete muhalif bir destek bulma çabası zaman zaman çeşitli açılımlar gerektirmektedir. Hüda Par temsilcilerinin kendilerin oy verenlerle birlikte merkeze dahil olma çabası ve söz söyleme isteği, sayın Yapıcıoğlu'nun daha geniş bir siyasi perspektife ihtiyaç duymasının ana teması olarak yorumlanabilir. Tabi bir diğer nokta da Yapıcıoğlu'nun yerel bir geleneğe sahip olduğu söylemidir. Halktan uzak durmamak, halkın arasında olmak, belli bir zümreye değil de bütüne hitap etmek, kendisinin yerel bir kimliğe de sahip olduğunun kanıtı sayılabilir.

#### **6- Hür Dava Partisi'nin Türk Siyasi Konumu ve Söylemi**

Türk siyasal hayatının aslında reel anlamda 1950'li yıllarda çok partili hayata geçişle başladığı söylenebilir. Çünkü bu tarihten önceki zaman diliminde mevcut olan tek partili yönetim biçimi siyasal hayatın sadece siyasal alanında kalmıyor aynı zamanda sosyal, kültürel ve sanatsal hayata müdahale edebiliyordu. 1923-1940 yılları kapsayan erken Cumhuriyet (Özçubukçu, 2013: 18) döneminde bu türden müdahalelerin olması normal olarak karşılanıyordu, çünkü yeni bir devlet inşa ediliyordu ve inşa edilen bu devletin tarihinin yeniden yazılması, geleneklerinin yeniden belirlenmesi ve sosyal hayatın yeniden düzenlenmesi gerekiyordu. Tabi ki bu düzenleme beraberinde ileride karşılaşılabilecek bazı sorunların temelini atılmasına sebep olmuştur. Özellikle din konusunda çeşitli radikal değişimlere giden modernleşme adımları, dinin sosyal hayatın bir parçası olması gereğinin dillendiriyor, Ezan'ı Türkçe okuyor ve kadınların modernleşmesinden başlayarak seküler bir hayat biçimini arzu edilir hale getiriyordu. Bu başlıklar arasında sosyal hayatta en çok etkili olan din konusunda ileri dönemde yaşanacak kırılmaların bir türlü sonu gelmeyecek ve sürekli bir biçimde tartışma mecralarına konu olacaktı.

Türkiye'nin siyasal geçmişinin demokratikleşme çabalarıyla dolu olması da (1945-1950; 1960-1961; 1971-1973; 1980-1983) yukarıda bahsettiğimiz kırılmaların yaşanması sonucu ortaya çıkacak siyasal temsillere meşruiyet sağlamaktaydı. Geleneksel açıdan İslami bir özelliğe sahip olan Türkiye, bir yandan da demokrasiye alışmaya çalışıyor ve böylece demokrasi-İslam tartışmaları hiç bitmiyordu. Gerek din ile alakalı sebeplerden dolayı gerekse ideolojik kamplaşmaların sonuçları olarak Türkiye, oldukça fazla sayıda inişler ve çıkışlar yaşamıştır. Bu iniş ve çıkışlar 1945-1950 Tek Parti Yönetiminden Demokrasi Geçiş; 1960-1971 ve 1980 Askeri Darbeler ve Demokrasiye Geçiş Süreci; 20 Şubat 1997 Postmodern Darbe ve 2002 Genel Seçimleri'nde AK Parti'nin ortaya çıkışına kadar devam etmiş, bu süreden sonra yaklaşık 13 yıl AK Parti ile birlikte sürmüş ve 2015 Genel Seçimleri ile birlikte yeniden şekillenmiştir. Bu şekillenme sürecince siyasi partiler dışında çeşitli örgütsel yapılar (PKK, Hizbullah, vb.) ortaya çıkmış ve zaman zaman oldukça şiddet dolu dönemlerden (1984-1997) geçilmiştir. Tabi bu süre zarfında Türk demokrasisi daha güçlenmiş ve Türk siyasal Hayatına etki eden partiler bir bir sahneden çekilmişler ve yerlerini yeni siyasi partiler almaya başlamışlardır.

1945-1960 yılları arasında tipik iki parti sistemi gösteren Türk Siyasal Hayatı, CHP ve DP (Demokrat Parti) arasında tercih yaparak yaklaşık on beş yıl geçirmiştir. Kurucu parti olan CHP, devletin temel milli ilkelerini benimseyen ve ideolojik bir parti özelliği gösterirken, DP daha çok halka yakın ve kırsal alanlarda hâkimiyeti olan bir parti olarak göze çarpmaktadır (Baytal, 2007; Bakan-Özdemir, 2013; Eroğlu, 2003). 1960 yılına kadar devam eden DP iktidarı aynı yıl askeri darbe tarafından iktidardan edilmiş ve iktidarı AP (Adalet Partisi) seçimlerle elde etmiştir. Fakat bu süreç de çok sürmemiş ve 1971'de ikinci askeri darbe gerçekleşerek AP'yi iktidardan etmiştir. Mecliste devam eden parçalı durum daha fazla devam etmemiş ve 1980'de üçüncü askeri darbe gerçekleşmiş, böylece Türk Siyasal Hayatı, demokrasiden ziyade askeri darbelerle anılan bir tarihe sahip olmuştur. 1983'te yapılan seçimlerde Turgut Özal liderliğindeki Anavatan Partisi (ANAP) mecliste çoğunluğu sağlamış ve bu durum 1987'ye kadar devam etmiştir. 1990'lara gelinceye kadar Türk Siyasal Hayatı'nın iki kutbu belirlenmiştir: Merkez Sağ'da: ANAP-DYP; merkez solda ise CHP-DSP partileri yer olamaya başlamıştır. 1990'lardan sonra özellikle yükselen Doğru Yol Partisi (DYP) ile birlikte dini söylemler içeren Refah Partisi (RP) ve etnik kökenliği Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) ile birlikte milliyetçiliği Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ön plana çıkaran, bir siyasi tablo ile karşılaşmıştır. Bu siyasi çoğunluk ile birlikte 1999 yılında kurulan ANAP-DSP-MHP hükümeti 2001'de yaşanan olumsuz siyasi gelişmelerle birlikte koalisyonu bozmuş ve 2001 krizinden sonra ortaya çıkan AK Parti birinci parti olarak meclisteki hâkimiyetini yaklaşık on üç yıl sürdürmüştür. 2015'e geldiğimizde ise radikal etnik ve dini hareketlerin partileştiğini ve seçimlere katıldığını görebiliriz. Özellikle HADEP'in devamı olarak görülen HDP'nin seçime parti olarak girme kararı alması ve PKK ile ilişkilendirilmesi, Doğu ve G. Doğu bölgelerinde İslamcı kesimlerle sık sık çatışmasına sebep olmuş ve 1980'li yıllarda başlayıp, örgütlenen Hizbullah ile PKK arasındaki çatışmalardan sonra mücadelelerin mecliste verilmesi kararlaştırılıp, Çözüm Süreci altında çatışmazlık başlamıştır. Bu zaman diliminde Hizbullah ile duygusal bağı olan İslamcı bir grup Hür Dava

Partisi'ni kurmuş, böylece Hür Dava Partisi, 2015 seçimlerine bağımsız adaylarla katılma fırsatını yakalamıştır.

Hür Dava Partisi'nin tarihi çok yeni olduğu için Türk siyasal hayatına kattığı pek fazla bir olgunun olduğu söylenemez lakin radikal bir kesimin siyasete dahil edilmesi Türk Siyasi tarihi açısından oldukça önemlidir. Nasıl ki, PKK ile duygusal ilişkisi olan HDP ve önceki Kürt siyasi hareketi partileri mücadeleyi T.B.M.M. altında vermeye çaba göstermişse, Hür Dava Partisi de, Hizbullah ile yaşanan şiddet dolu dönemlere bir son vermek ve mücadeleyi mecliste sürdürmek fırsatını elde etmiştir. Tabi ki bu durum Radikal Demokrasi ile mümkün görünmektedir. Çünkü Radikal Demokrasi modelinin temel hedefi, farklılıkların karşılıklı olarak birbirlerini tanıyacakları, kendilerini siyasal alanda özgürce ifade edebilecekleri, farklılıklarını koruyarak uzlaşabilecekleri demokratik bir sistem oluşturulabilmektir. Bu demokratik sistem bir anlamda modernliğin dışladığı birçok ögeyi karşı taraf haline getirebilmektedir. Çünkü modernliğin bu dışlanmalarına karşı verilen mücadele çoğu zaman bu kavramların yeniden ele geçirilmesiyle hem modernliğe dahil olmak hem de modernliğin parametrelerini dönüştürmek üzere yeniden ele geçirilmesiyle sonuçlanmıştır" (Baytok, 2010: 4-6). Böylelikle farklılıklar, siyasete dahil olma fırsatını elde etmiştir ve yeni toplumsal hareketlerin yatay yapılanma anlamında başlangıç noktasını oluşturmuştur (Sanlı, 2011: 64; Brenner, 2012). Radikal demokrasiyle birlikte, belki de Hizbullah'ın önemli üyelerinin siyasete dahil edilmesi amaçlanabilir. Çünkü radikal demokraside, demokratik siyaset tarzını, yaşanan politik açmazların deneyimleri çerçevesinde yeniden düşünürken birey özgürlüğü ve çoğulculuk göz ardı edilmemektedir. Radikal demokrasinin "İçinde birçok farklılığı barındıran toplulukları bir arada yaşatmanın yolu nedir" (Özdemir, 2013: 74) sorusuna verdiği cevap, bu anlamda postmodern siyasetin de bir yansıması anlamına gelecektir. Dindar Kürtlerin, farklılıkların en uç noktalarını taşıdıkları hesaba katılırsa, Hüda Par siyaseti ile birlikte radikal demokrasinin siyaset arenasında önemli bir yaklaşım olduğu kabul edilecektir.

Hüda Par'ın siyasal yaşama Radikal demokrasi vasıtasıyla kattığı bu anlam ile birlikte öte taraftan radikal dindar Kürtlerin, merkez siyasetine entegre olma çabasını da göz ardı etmemeliyiz. Aslında Türk siyasal yaşamında merkez-çevre ilişkisi 1950'de DP'nin iktidara gelmesi ile başlamış, 1970'te MNP'nin kurulması ve 1983'te ANAP iktidarı ile devam etmiş, 1996 Refah-Yol koalisyonu ile güçlenmiş olsa da merkez çevre ilişkisindeki asıl dönüşümün 2002 sonrası, AKP iktidarında yaşandığını ileri sürebiliriz (Gündoğmuş-Tuncel, 2012: 139). Kuramın ideoloğu olan Shils'in esas vurguladığı husus ise merkezin toplumun bütününe değerlerinin temsilcisi olamayacağıdır (Shils, 2002: 87). Devlet seçkinler tarafından kullanılan bir araçtır (Shils, 2002: 91). Konuya bu bağlamda yaklaşırsak, uzun bir süreden beri dindarların, özellikle de dindar Kürtlerin, devletin çekim alanından uzak durmuş olması, bu kesimde ister istemez bir refleks geliştirmiştir. Hüda Par'a oy veren Kürtler, devletin kendileri ile alakalı attığı adımlardan kuşku duymaktadırlar ki, bu oldukça doğal karşılanmalıdır. Çünkü bizzat devletin kendisi tarafından yıllardır dışlanmakta ve sıkıntılar çekmektedirler. Hüda Par'ın parti programında belirttiği gibi Cumhuriyet ideolojisi hala sorundur. Bu sorun şöyle dile getirilmiştir: "Cumhuriyet ideolojisi, temel olarak iki ilke üzerine kurulmuştur. Bunlardan biri laiklik, diğeri de Türklüktür. Laiklik ile bağlantılı uygulama ve inkılaplar yüzünden Kürtler, batıdaki Müslüman Türk kardeşleri ile beraber büyük eziyet ve sıkıntılar çekmişlerdir. Ancak onların çektiği sıkıntılar bununla sınırlı değildir. Bunun dışında Kürt oldukları için Türklük/Türkleştirme politikalarının sonucu olarak büyük sıkıntılar yaşamışlardır. Bu şekilde hem laiklik hem de Türklük dayatmalarına tepki olarak vuku bulan Şeyh Said Kıyamu, Dersim ve Ağrı Ayaklanmaları büyük bir şiddetle ve katliamlarla bastırılmış, bunlar ve Zilan'daki katliamlarla beraber yüz binlercesi öldürülmüş, yaralanmış ve çok daha fazlası da aç ve çıplak bir halde batıya sürgün edilmişlerdir. Bu dönemde yapılan zulüm ve vahşet akıl almaz boyutlara ulaşmıştır"<sup>31</sup>. Bu ifadelerle bakılacak olursa, Hüda Par'a oy verenlerin, devlet tarafından atılacak bir adıma nasıl karşılık verecekleri hala belli değildir. Çünkü laikliği ve Türklüğü ön plana çıkaran bir devlete güven henüz sağlanamamıştır. Hüda Par, bu sorunu çözmek için önemli bir siyasi aygıttır ve bu aygıt, bizzat devlete karşı tutucu bir tavıra sahip olanların kendi kurdukları bir partidir. İşte bu yüzden Hüda Par, Türk siyasal hayatına, merkeze entegre olabilmek adına oldukça önemli katkılar yapacak gibi görünmektedir. Her ne kadar görüşmelerimizde<sup>32</sup> merkeze entegre çabasının olmadığı dile getirilmiş olsa da, kuramsal açıdan çevrenin siyasetini merkeze taşımanın anlamı, ancak böyle analiz edilebilir.

Son olarak Hüda Par'ın, Türk siyasal hayatına yaptığı önemli katkılardan biri de, siyasi temsilcilerinin Kürt, Arap ve diğer ırklara da verilen değerlerle temsil edilmesi olmuştur. Merkez siyasetin esas amacı, Türklerden oluşan bir temsiliyet anlayışının benimsenmesi olduğu için, Hüda Par'ın bu adımı

<sup>31</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx>, erişim: 21.06.2015.

<sup>32</sup> Şeyhmus Tannıkulu ile kişisel görüşme. 06.06.2015. Diyarbakır.

dindar Kürtler adına oldukça önemlidir. Hüda Par, dindar Kürtler için Hizbullah'tan sonra ikinci bir diriliş efsanesi olmaya adaydır. Yıllardır dindar Kürtlerin bir miti haline gelen Hizbullah, artık yerini yavaş yavaş İslamcı bir söyleme sahip olan Hüda Par'a bırakacak gibi görünmektedir. Her ne kadar Hizbullah bir sır/gizem olarak kalsa da, Hüda Par'ın mecliste bir temsiliyet fırsatı bulması, Hizbullah'ın sahneden uzaklaşmasına sebep olabilir.

Hüda Par'ın bu katkılarıyla birlikte sahip olduğu belli başlı söylemler ise şöyle kategorilendirilebilir:

Tablo 1: Hür Dava Partisi'nin Özet Şeklinde Programı

<p><b>TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER</b> Bu başlık altında vatandaşların hakkının doğuştan başladığını ve devletin bu hakları garanti alması gerektiği üzerinde durulmuştur.</p>	<p><b>DEVLETİN YAPILANMASI, AMACI VE GÖREVLERİ</b> Bu başlık altında devlet, halka herhangi bir ideoloji dayatamaması gerektiği; devletin, halka ihtiyaç duyduğu hizmetleri sunma, bunun dışında varlık amacının dışına çıkmama görevinin olduğu vurgulanmaktadır.</p>
<p>A -Hayat ve Emniyet Hakkı(Can Emniyeti) B -Düşünce, İfade ve Örgütlenme Hürriyeti(Akıl Emniyeti) C - İnanç ve İbadet Hürriyeti Ç - Eğitim ve Kendini Geliştirme Hürriyeti D - Mülkiyet ve Miras Hakkı (Mal Emniyeti) E - Hak Arama Hürriyeti ve Yargı Bağımsızlığı F -Evlence ve Aile Kurma Hakkı (Nesil Emniyeti) G -Kadın, Çocuk, Engelli ve Diğer Dezavantajlı Kesimler Ğ - Mesken Masuniyeti ve Haberleşme Hürriyeti H - Seyahat Etme ve İkamet Hakkı I - Seçme, Seçilme ve Yönetime Katılma Hakkı İ - Çalışma, Dinlenme, Meslek Edinme ve Sendika Hakkı J - Sağlık, Beslenme ve Barınma Hakkı</p>	<p>A - Yeni Anayasa ve Millet İradesi B - Kamu Görevlileri ve Vatandaşa Bakış C - Kürt Sorunu Ç - Yerinden Yönetim ve Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi D - Etnik ve Dini Azınlıkların, İrkçılığın ve Ayrımcılığın Önlenmesi E - Kamu Hizmetlerinin Şeffaştırılması, Yolsuzluk ve Su-i İstimallerle Mücadele F - Tarih ve Kültür G - Çevre ve Tabiatın Korunması</p>
<p><b>İKTİSAT</b> Merkezinde insan olan, insanın refahını arttırmayı hedefleyen, kapitalist ve sosyalist bakış açılarından uzak, vicdanları ve adalet duygusunu incitmeyecek bir iktisat politikası uygulanmalıdır.</p>	<p><b>DIŞ POLİTİKA</b> İslam ülkelerine ayrı bir önem verilmeli, Müslüman ülkelerle işbirliği içinde olmaya özen gösterilmeli, Bunun için İslam İşbirliği Teşkilatının, çatısı altında veya yeni bir çatı oluşturularak askeri gücü de olan güçlü bir siyasi yapı oluşturulmalı, Açlık çeken ülkelerin kalkınması için fonlar oluşturulmalı ve üye ülkelerin gelirleri oranında bu fona katılmaları zorunlu olmalı ve "Komşularınızla iyi geçinin" ilkesi gereği komşu ülkelerle sulh içinde olmak, din ve ırk ayrımı yapmaksızın haklıdan ve mazlumdan yana tavır takınmak dış politika anlayışımızda temel prensipler olarak karşımıza çıkmaktadır.</p>
<p>A - Yoksullukla Mücadele - Gelir Dağılımı B - İktisadi Yönden Geri Kalmış Bölgeler C - İhracat-İthalat Dengesi - Üretim Maliyetleri Ç - Enerji Maliyetleri - Nükleer Enerji D - Tarım ve Hayvancılık E - Köye Dönüşler ve Köylünün Kalkındırılması F - Hazine Arazilerinin İşletilmesi G - İsrafın ve Yolsuzluğun Önlenmesi, Kaynakların Verimli Kullanılması H - Bütçe Açığı ve Kamu Borçlanması I - Vergi Adaleti İ -Ormanların Geliştirilmesi, Islahı ve İşletimi J - Sınır Ticareti</p>	<p><b>SONUÇ</b> İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak, Bizi biz yapan insanî ve İslamî değerleri yeniden ihya etmek ve yaşanılır kılmak, Toplumsal huzuru ve barışı sağlamak İnsanları kula kulluktan ve ideolojilere kurban olmaktan kurtararak insanlara gerçek hürriyeti yaşatmak, Toplumun temel değerlerini siyasete taşımak ve hâkim kılmak, Toplum sistemle değil, sistemi toplumun inanca değerleriyle uyumlu hale getirmek, İncanın, izin verildiği ölçüde değil, gerektiği gibi yaşanmasını temin etmek, Kürt sorununu adalet temelinde çözerek, siyasi çıkarlara kurban etmenin önüne geçmek, Din, vicdan ve örgütlenme özgürlüğüne saygılı ve tarafsız olmak, baskıcı ve sansürcü olmamak, İşçene ve kötü muamelenin hiçbir şekline müsamaha göstermemek, İrki, dini ve dili ne olursa olsun dünyanın dört bir tarafındaki mazlum ve mustaz'afaların yardımcısı ve hâmisî olmak, Başörtüsü ve tesettürü kamu ve özel alan ayrımı olmaksızın her alanda serbest kılmak, Engellilere, kadınlara ve diğer dezavantajlı gruplara pozitif ayrımcılık uygulamak, Geleceğimiz ve ümidimiz olan gençliği zevk düşkünü bir sefahat gençliği olmaktan kurtarıp manevi değerlere bağlı, faydalı bireyler olmalarını sağlayacak şartları oluşturmak,</p>
<p><b>SOSYAL POLİTİKALAR</b> Bu bölümde aşağıdaki başlıklar altında günlük hayat içerisinde neler yapılabileceği ele alınmıştır.</p>	
<p>A - Eğitim ve Sağlık C - Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler D - Kadın ve Aile; Gençlik ve Spor F - Engelli Vatandaşlar G - Tutuklu ve Hükümlü Hakları Ğ - Kültür ve Sanat H - Yazılı - Görsel Basın ve Haberleşme I - Bilim ve Teknoloji; Şehirleşme ve Konut J - Trafik, ulaşım, çevre ve Turizm.</p>	

Yukarıdaki tabloya bakıldığı takdirde, Hüda Par'ın temel söylemlerinin ne olduğu anlaşılabilir. Fakat bizim üzerinde durmak istediğimiz iki önemli söylemini vurgulamakta fayda görmekteyiz. Bunların ilki Kürt sorunudur; Kürt sorunu ile alakalı Hüda Par, şunları talep etmiştir:

“Öncelikle bugüne kadar yapılan zulümlerden dolayı devlet adına özür dilenmeli ve mağdurlara tazminat ödenmelidir. Türkiye Cumhuriyeti devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu nitelemesinden vazgeçilerek Kürtlerin varlığı anayasal olarak tanınmalı, Türkler ve Kürtler, ülkenin asli kurucu halkları olarak kabul edilmelidir. Kürtçe, Türkçe ile beraber ikinci resmi dil olarak kabul edilmeli, Kürtçe aynı zamanda eğitim dili olmalıdır. Yeterli talep olması

halinde anadili farklı olan diğer vatandaşların da kendi dillerinde eğitim alabilmelerinin önü açılmalıdır. İlköğretim öğrencilerine okutulan, ırkçılık kokan 'Andımız' ve benzeri metinler kaldırılmalıdır. Muhtelif yerlerde yazılan 'Ne Mutlu Türküm Diyene' gibi yazılar silinmeli, "Bir Türk dünyaya bedeldir." şeklindeki ırkçı söylemlere son verilmelidir. Zulüm ve ayrımcılık uygulamış olan tarihi şahsiyetlerin isimlerini taşıyan okul, kışla, cadde, sokak ve benzeri yerlerin isimleri derhal değiştirilmelidir. Başta vatandaşlık tanımı olmak üzere, anayasa ve sistemin bütün resmi literatürüne hâkim olan Türklük esaslı dışlayıcı ve ayrımcı söylem terk edilmelidir. İsimleri değiştirilen yerleşim yerlerine eski adları geri verilmelidir. Bölgede çok yönlü sorunlara yol açan koruculuk sistemi derhal lağvedilmeli, ancak mağduriyetlere de sebebiyet verilmemelidir. Sayısı binleri bulan kayıpların akıbeti açıklanmalı, faili meçhul cinayetlere ilişkin soruşturmalar ciddiyetle yürütülmeli ve sorumlular bulunup cezalandırılmalıdır. Köy yakma ve zorunlu göç olaylarının hesabı sorulmalıdır. Ergenekon, jitem ve benzeri yapılanmaların bölgede yaptığı hukuksuzluklar derinlemesine soruşturulmalıdır. Başta Şeyh Said olmak üzere Kürtlerin büyük bir saygı ile andıkları Kürt âlimlerine zulmedildiği resmen kabul edilmeli, yakınlarından ve bütün halktan özür dilenmelidir. Said-i Nursi, Şeyh Said ve Seyyid Rıza gibi şahsiyetlerin mezar yerleri açıklanmalı, İstiklal Mahkemeleri ile ilgili arşivler derhal açılmalıdır. Medreseler iyileştirilmeli, asli fonksiyonlarına kavuşturulmalı ve medreselerde verilen icazetlere resmi statü tanınmalıdır. Uzun yıllar her alanda geri bırakılan bölgenin, batıdaki ekonomik refah seviyesine ulaşması için gerekli yatırımlar yapılmalı, bu anlamda bölgeye pozitif ayrımcılık uygulanmalıdır. Vatandaşlığa kabul işlemlerinde başka ülke vatandaşı olan Kürtlere de Batı Trakya ve diğer bölgelerden gelen Türk kökenli kişilere sağlanan kolaylık ve ayrıcalıklar tanınmalıdır. Siyasi nedenlerle uğradıkları takibat veya aldıkları cezalar nedeniyle yurt dışına çıkmak zorunda kalmış olanların ülkeye, siyasi düşüncelerinden dolayı cezaevlerinde tutulan kişilerin de toplumsal hayata dönebilmeleri için siyasi af çıkarılmalıdır. Katı merkezîyetçi yönetime son verilerek yerel yönetimler güçlendirilmeli ve tüm yerel yöneticiler halk tarafından seçilmelidir"<sup>33</sup>.

Hüda Par'ın Kürt sorunu ile söyleminin dikkat çekici noktası, İslam üzerine yaptığı vurguda yatmaktadır. Çünkü sadece Hüda Par, yukarıda sayılan Kürt âlimlerin itibarının geri verilmesini istemiş ve Kürtlük ile İslami söylem arasındaki bağın kopmaması gerektiğini vurgulamıştır. Hüda Par'ın üzerinde durduğu ikinci nokta ise bütün dünyevi işlerde İslam'ın kurallarının gözetilmesidir. Söyleminin aslını oluşturan bu duruşu, Hüda Par'ı bu anlamda diğer partilerde ayrı konumlandırmaktadır. Örneğin İktisat politikalarının ilk maddesi, "Faize dayalı bir ekonomik sistemin tamamen kaldırılmasıdır"<sup>34</sup>. Tüm bu söylemlerden anlaşılacağı üzere Hüda Par'ın temel söylemleri şöyle özetlenebilir: "Cenab-ı Allah, dünya ve içindeki her şeyi insanoğlunun ihtiyaçları için var etmiş ve onun hizmetine sunmuştur. Bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde içi boşaltılmış olan ve aslında bizi biz yapan insanî ve İslami değerleri yeniden ihya etmek ve yaşanılır kılmak"<sup>35</sup>.

## 7- Hüda Par'ın 2015 Seçim Kampanyası Analizi

Her siyasi parti gibi Hür Dava Partisi de, 2015 seçimlerinde seçmene ulaşabilmek ve partinin ilkelerini anlatabilmek için çeşitli kampanyalarla siyasetlerini yapmaya çalışmıştır. Burada temel amaç kavramsallaştırma ve modelleme çalışmalarının bu kampanyalarla kuram-pratik bağlantısını kurarak güncel siyaset içinde yer almaya çalışmaktır. Hüda Par'ın güncel siyaseti içinde yer ayırdığı hususlar, partinin kuruluş ilkeleri ve tüzüğü bağlamında şekillenmiştir. 2015 seçimlerinde Hüda Par'ın broşür ve kitapçıklarında ileri sürdüğü ilkeler aracılığıyla öne çıkardığı konular: Türkiye İçin Öncelikler; İslami Muhalefet Adına Öncelikler; Kürdistan İçin Öncelikler ve Aday Olunan İller İçin Öncelikler başlıkları altında analiz edilebilir. Bu önceliklerin ilki olan **Türkiye İçin Önceliklerimiz** başlığı altında şu hususlara değinilmiştir:

### 7.1. Türkiye İçin Önceliklerimiz

#### 7.1.1. Yeni Bir Sivil Anayasa:

Bu başlık altında, yapılması istenilen Anayasa'nın, sivil ve yerli kaynaklarla oluşturulması gerektiği ve dışarıdan ithal edilen hükümlerle ilişkili olmaması gereği üzerinde durulmaktadır. Anayasa'nın adil, insan merkezli, halkın inanç ve değerlerine uygun, Kemalist ve ırkçı yaklaşımlardan uzak olması vurguları yapılmıştır. Yıllardır bölgeden çekilen sıkıntılar, Hüda Par'ın siyasi terminolojisine yansımıştır. Çünkü Kürtlük, özellikle de dindar Kürtlük, Türkiye'nin geçmiş dönemlerinde önemli sorunların başında gelmiştir. Hüda Par, bu sorun üzerinde oldukça yoğun kampanyalar yapmaktadır.

<sup>33</sup> Bkz: Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx>, erişim: 21.06.2015.

<sup>34</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx>, erişim: 21.06.2015.

<sup>35</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx>, erişim: 21.06.2015. Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/206/parti-tuzugu.aspx>, erişim: 21.06.2015.



### 7.1.2. *Adalet Konusu:*

Hüda Par'ın adalet ile alakalı temel söyleminin genel ifadesi, adaletin herkes için olması gerektiğidir. Gelir dağılımı ve ücretlendirmede adalet sağlanmalı; işçi ve memur alımlarında adalet uygulanmalı ve yargıda, eğitim ve sağlık hizmetlerinde adaletten uzak durulmaması gerekliliği sürekli dile getirilmektedir.

### 7.1.3. *Dış Politika:*

Hüda Par'ın dış politika ile alakalı söylemlerinde yine adalet kavramı ön plana çıkmaktadır. Temel vurgu din eksenlidir ve İsrail, ilişkilerin kesilmesi gerektiği ilk ülke olarak tanımlanmıştır. Dış politika söylemlerindeki bir diğer husus ise emperyalist güçlerin işgal programlarına destek olunmaktan kaçınmak olacaktır. Önemli bir diğer husus ise İslam ülkeleriyle siyasi bir birliğin oluşturulmasıdır. Bu birlik, Hüda Par'a göre Müslümanlara güç katacak ve emperyalist Batı dünyası karşısında tüm İslam âlemine toparlanabilme ve ayakta kalabilme gücü verecektir.

### 7.1.4. *Güncel sorunlar:*

Hüda Par'ın güncel sorunlar ile alakalı açıklamaları genellikle hayat pahallılığı, alın teri, işçinin ve emekçinin hakkını içeren başlıklardır. Burada önemli husus yine adalet ölçüsü gereğince tedbirlerin alınması ve uygulanmasıdır. Hüda Par'a göre asgari ücret yükseltilmeli ve vergi kesintisi olmamalı; ucuz ve vergisiz elektrik, yakıt, doğalgaz ve su verilmeli; kamuda taşeron sistemi kaldırılmalı; işçi ölümlerini önleyici, ciddi ve caydırıcı tedbirler alınmalı ve mevsimlik işçilere sosyal güvenceler verilmelidir. Bu tedbirler, genellikle diğer siyasi partilerin de dillendirdiği hususlardır.

### 7.1.5. *Kadın, Gençlik ve Aile:*

Yine parti programından bağımsız bu başlık, en genel manada toplumun temel yapı taşı olan aile üzerine odaklanmakta ve ailenin korunması öncelikli hale getirilmeye çalışılmaktadır. Hüda Par'a göre kadına şiddet ve kadının istismarı kesin bir biçimde önlenmeli ve caydırıcı cezalar verilmelidir; eğitilmiş bir gençlik yetiştirilmeli, iş ve gelecek sağlanmalı; evlilik teşvik edilmeli ve aile için koruyucu tedbirler alınmalıdır. Toplum içinde aileye ayrı bir değer veren İslam dininin temel prensipleri, Hüda Par'ın bu ilkesinde ortaya çıkmaktadır. Kuran'da birçok ayette ailenin kurtarılmasından bahsetmektedir. Örneğin "biz hem onu hem ailesini büyük sıkıntıdan kurtardık" (37: 76) ve "hani biz onun ailesini ve tamamını kurtarmıştık" (37: 134) gibi ayetler Kuran'da çokça yer almaktadır. Partinin, aileyi korumaya verdiği önemin sebebi de buradan gelmektedir.

Hüda Par'ın Türkiye için önerilerini, **İslami Muhalefet Adına Önceliklerimiz** başlığı izlemektedir. Hem parti programında hem de parti tüzüğünde İslami söylemlerin hakim olduğu bir parti olan Hür Dava Partisi, İslami Önceliklerde ise şunların üzerinde durmuştur:

## 7.2. **İslami Muhalefet Adına Önceliklerimiz**

### 7.2.1. *Kanunların Düzenlenmesi:*

Hüda Par bu önceliklerin ilkinde inanç ile alakalı hususlarda zorlukların mevzuattan kaldırılmasını öncelemektedir. Dini nikaha resmiyet kazandırma ve tarafların istemesi halinde farklı bir hukuk anlayışının uygulanabilmesi de, yine Hüda Par'ın ileri sürdüğü öneriler arasında yatmaktadır. Bu tutum, Hz. Muhammed döneminde kısa bir süre uygulanan Medine Vesikası'na<sup>36</sup> benzerlik göstermektedir. Çünkü Medine Vesikası, hukuk anlayışı bakımından Yahudilerin ya da Hıristiyanların kendi haklarını savunabilmelerine imkân vermektedir. Yukarıda bahsi geçen "farklı bir hukuk" ifadesinin bağlamı, Medine Vesikası'na dayandırılarak analiz edilebilir.

### 7.2.2. *Toplumsal Yozlaşma Hususu:*

Hüda Par'ın buradaki vurgusu toplumdaki bozulmanın ve ahlaksızlığın önüne geçilmesi çabasıdır. Bu çabalar içinde, yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesi, Zina'nın suç sayılması, uyuşturucu ve alkol ile mücadele edilmesi, devlet eliyle kumar ve fuhuşun yasaklanması yer almaktadır.

### 7.2.3. *Faiz Problemi:*

Hüda Par, kurulduğu andan itibaren faize karşı ciddi bir refleks geliştirmiş ve bunun uygun olmadığını sürekli dillendirmiştir. Seçim vaatleri arasında İslami kesimin dikkatini çekebilecek önemli konulardan biri olan faizin yasaklanması talebi, Hüda Par'lı yetkililerin en etkin silahları arasında yer almaktadır. Hüda Par'a göre devlet faizle borçlanmaktan vazgeçmeli ve faizsiz bir bankacılık uygulanmalıdır. Aslında bu türden bir bankacılık sisteminin şu an uygulanmakta olduğu ileri sürülebilir. Çünkü Albaraka Türk ve Kuveyt Türk gibi bankalar, faiz sistemi yerine Kar Payı adı altında bir sistem kullanmaktadırlar. Bu sistem, bankanın kârına vatandaşında ortak olması amacını gütmektedir. Aynı zamanda hükümet kamu bankaları çerçevesinde ya da bünyesinde katılım bankacılığını hayata geçirmeyi planlamaktadır.

### 7.2.4. *Medreselere Statü ve Eğitim Konusu:*

<sup>36</sup> Medine Vesikası'nın ilgili maddeleri için bkz: <https://tr-tr.facebook.com/notes/cemal-durra/medine-vesikasi-tam-metin/139573399459684>, erişim: 12.06.2015.

Hüda Par'ın üzerine durduğu bir diğer önemli husus ise eğitim konusundaki medrese açılımdır. Hüda Par, eğitim müfredatının inanç ve haklara uygun bir biçim almasının yanında; medreselere özerklik verilmesi üzerinde durmaktadırlar. Medreselerden alınacak icazet belgesinin, ulusal anlamda diğer eğitim kurumlarıyla denk olması gereği vurgusu da bu açıdan oldukça önemlidir.

#### **7.2.5. Başörtüsü Konusu:**

Hüda Par'ın yine önemli olarak gördüğü başörtüsü konusu da parti gündeminin temel ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Başörtüsü hala bir anayasal güvenceye sahip değildir. Hüda Par, İslami kesime, başörtüsünü güvence altına alma garantisi vermektedir.

Hüda Par'ın bahsettiğimiz iki önceliği ile birlikte bir diğer öncelik konusu Kürdistan için sundukları önerilerde yatmaktadır. Partinin, Kürt sorunu temelinde Kürdistan konusunu işleyişi yine inanç olgusundan ayrı değildir. **Kürdistan İçin Önceliklerimiz** başlığı altında şu ilkelere değinilmiştir:

#### **7.3. Kürdistan İçin Önceliklerimiz**

##### **7.3.1. İkinci Resmi Dil ve Anayasal Tanınma:**

Bu ilkedeki temel vurgu, Kürtlerin, Türkler gibi birinci asli unsur olarak tanınması ve Kürt kimliğine anayasal bir güvence verilmesidir.

##### **7.3.2. Anadilde Eğitim:**

Hüda Par'a göre, Kurmanc, Arap, Zaza gibi bütün unsurlar, anadilde eğitimini alma hakkına sahip olmalıdır. Bunun için eğitimin altyapısı hazırlanmalı ve iyi bir çalışma ile birkaç yıl sonra farklı dillerde resmi eğitim programlarına geçilmelidir. Bu eğitim programlarında eğitim verecek kişiler ise nitelikli ve değerlerine bağlı olmalıdır.

##### **7.3.3. Devlet Özür Dilemelidir:**

Kürtler ile alakalı yapılan zulümlerden dolayı devlet resmen özür dilemelidir. Bediüzzaman ve Şeyh Said başta olmak üzere, Kürt alimlere zulmedildiği resmen kabul edilmeli ve kabirlerinin yerleri açıklanarak, gereken değer verilmelidir.

##### **7.3.4. Yerinden Yönetim ve Genel Af:**

Hüda Par, katı ve merkezîyetçi bir yönetimin artık yeterli olmadığını ileri sürmekte ve yerel yönetim modelinin benimsenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, siyasi tutuklular için bir genel af çıkarılmalı ve yurt dışındakilere ülkelerine geri dönme şansı verilmelidir.

Hüda Par'ın 2015 seçimleri öncesi öne çıkan önerileri bu başlıklar altında sıralayabiliriz. Tabi ki bunların yanında, bağımsız adayların aday oldukları illere yönelik önerileri de söz konusu olmuştur. Bu öneriler ise genel olarak, can, mal, akıl ve nesil emniyeti; işsizlik sorunu; hizmet eksikliği; çevre kirliliği, çarpık kentleşme ve trafik-ulaşım sorunlarından oluşmaktadır. Hüda Par'ın önceliklerinin yanında bir de pozitif ve negatif seçim stratejilerden bahsetmek gerekecektir. Çünkü 2015 seçimleri, siyasi partilerin oldukça yoğun bir biçimde negatif seçim kampanyaları yürüttüğü bir seçim olmuştur. Hüda Par'ın ise bu kampanyalardan negatif anlamda öne çıkardığı iki söylem mevcuttur. Bunlardan biri Çözüm sürecinin sadece AK Parti ve HDP tarafından yürütülmesinin hatalı olduğu, kendileri ve diğer sivil toplum kuruluşlarının da sürece dahil olması gerektiğidir. İkinci olarak ise HDP'nin, Kürt sorununu yozlaştırdığı ve Türkiyelileşme ile birlikte artık Kürtlere yönelik adımlar atmadığıdır<sup>37</sup>. Hüda Par'ın, İslami yapısından dolayı IŞİD ile birlikte anılması ya da IŞİD'e sempati duyar gibi gösterilmesi, Hüda Par için oldukça olumsuz bir durum olmuştur. HDP'nin bu yönde söylemlerinin olduğunu dile getiren Zekeriya Yapıcıoğlu<sup>38</sup>, HDP, PKK'nın inisiyatifinde bir parti olduğunu ifade etmiştir. bu savunma refleksi mecburidir, çünkü her aday kendisine yapılan bu türden olumsuz saldırılara cevap vermek için benzer kampanyalara yönelmektedirler (Gunsch ve diğ., 2000: 29). Seçmenlerin çoğu da, söylemlerin analizini negatif kampanyalarla daha kolay yapabilmektedirler (Serescu-Betsy, 2000: 26), çünkü bunlar hizmet ve projelerin daha etkili anlaşılmasına sebep olmaktadır (Doğan-Aslantaş, 2015: 35). Hüda Par'ın Kürt sorunuyla alakalı söylemleri de böylesine bir tavıra dayanmaktadır. HDP üzerinden yapılan eleştirilerin temelinde, Kürtlerin İslam dininden uzaklaştırılması<sup>39</sup> ve dinin oldukça farklı yorumlarının yapılmasıdır. Bu açıdan Hüda Par yetkilileri doğal olarak HDP'nin çözümlere getirdiği vaatleri anlatırken, bu vaatlerin taşıdıkları olumsuzluklar üzerinden gitmektedir. Çünkü negatif seçim kampanyaları bazen karşı partinin özel koşulları üzerinden gidebilmekte ve benzer konularda farklı söylemleri bu amaçla dile getirebilmektedirler (Görgün, 2002: 22). Bu bağlamda hem Hüda Par hem de HDP, Kürt sorunu hususunda dikkat çekici çözümler sundukları için, Hüda Par, Kürt sorununa din açısından yaklaşmakta ve eleştirisini İslam vurgusu üzerinden yapmaktadır. Özellikle 6-7 Ekim olaylarından sonra Hüda Par genel başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu, HDP'nin bölgeyi sıkıyönetime hazırladığını ve özellikle dini bayramlarda olayların olmasını, İslam'a karşı hoşgörüsüz

<sup>37</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/949/genel-baskanimizin-al-jazeera-muhabirine-verdigi-roportaj.aspx>, erişim: 07.05.2014.

<sup>38</sup> Bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=qjQQsMfHt8U>, erişim: 12.07.2015.

<sup>39</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/1042/genel-baskanimizin-21-ocak-2015-tarihli-basin-aciklamasi.aspx>, erişim: 21.02.2015.

bir tavır olarak anlaşıldığını ifade etmiştir<sup>40</sup>. Yine Yapıcıoğlu bir konuşmasında, HDP içine sızma olabileceği uyarısında bulunmuş ve HDP'nin dikkat etmesi gerektiğini belirtmiştir<sup>41</sup>. Bu söylem biçimiyle, HDP'nin, devletin kirli oyunlarına alet olan bir parti olduğu imajı ileri sürülmek istenmiştir.

HDP'nin Kürtlerin temsiliyetinde problemler yaşadığı belirten Yapıcıoğlu, Türkiyelileşme ile birlikte, HDP'nin Kürtleri kaybedeceğini ileri sürmüş ve şunları ifade etmiştir:

“Daha önce şu propagandayı yapıyorlardı, diyorlardı ki gidin yetmiş yaşındaki nenelerle konuşun bazıları diyor ki biz oylarımızı Kürtlere vereceğiz. HDP projesi Türkiyelileşme projesi. Kürt partisi olma iddiasından vazgeçme şeklinde algılanmış olabilir. Daha önce hep Kürt ve Kürdistan söylemleri ön plandayken bu sefer sosyalist söylemler daha fazla ön plana çıkmaya başladı. Malumunuz HDP'nin bileşenlerine baktığınızda yoğunlukla marjinal sol ve sosyalist gruplar. Belki bu seçimde bu proje yeni olduğu için ve işin bu yönüne çok fazla kişi parmak basmadığı için çok fazla etki etmedi ama ben öyle inanıyorum ki bunlar basında daha fazla tartışıldıkça BDP'nin o imajı kırılacak. Yani aslında siyasi ideoloji olarak, duruş olarak, dünya görüşü olarak BDP'ye yakın olmayan pek çok kişi sadece Kürt olduğu için BDP'ye oy veriyordu. Bu süreçte BDP o oyları kaybedecek”<sup>42</sup>.

Ayrıca HDP'yi bir proje olarak gören ve seçmenine bu projeyi anlatan Yapıcıoğlu, bu konu ile alakalı şunları söylemiştir:

“Elbette bütün bunları göze alarak herhalde bu projeyi hayata geçirdiler. Zaten proje hayata geçtiğinde benim ilk değerlendirmem şuydu; HDP iki nokta üst üste marjinal Türk solu ve cinsi yönden sapmalar gösteren bazı grupların Kürtlerin sırtına bindirilerek siyaset sahnesine taşınma projesidir. Bu proje de BDP'ye zarar verecek, BDP bunu ileriki seçimlerde daha net görecek. Fakat öteki taraftan uluslararası bazı aktörlerin şöyle bir projelerinin de olduğunu biz görüyoruz. Bunun alametleri var, istiyorlar ki HDP Türkiye'de ana muhalefet konumuna yükselsin. Bu dar bölge seçim sistemi belki bunun ayaklarından bir tanesidir. Özellikle bizim seçimlere girdiğimiz bölgelerde ikili bir yapı vardı. Neydi bu ikili yapı? Oyların yüzde doksanı AK Parti ve BDP arasında bölüşülüyordu. Diğer partilerin zaten esamisi okunmuyordu. Bu seçimlerde de yine bu ikili yapı kısmen kendisini muhafaza etti, üçüncü bir siyasi güç olarak HÜDA PAR ortaya çıktı. Biz öyle inanıyoruz ki BDP ve AK Parti'ye bu bölgede oy veren insanların önemli bir kısmı diğeri kazanmasın diye ötekine oy veriyor. Yani BDP'nin iktidar olmasını istemiyor karşısında güçlü bir alternatif olarak AK Parti'yi gördüğü için AK Parti'ye oy veriyor. Veya tam tersi, AK Parti'yi sistem partisi gördüğü için iktidar olmaması için BDP'ye oy veriyor. Bu tip düşüncelerle oy kullanan seçmenlerin sayısının biz azımsanmayacak bir oran olduğunu düşünüyoruz. Biz onlara şu mesajı vermeye çalıştık. Alternatifsiz değilsiniz. Yani AK Parti'yi sevmediğiniz halde BDP karşıtlığından dolayı oy veriyorsanız buyurun üçüncü bir seçenek var. Veya AK Parti karşıtlığından BDP'ye oy veriyorsanız yine buyurun üçüncü bir seçenek var”<sup>43</sup>.

Tüm bu ifadelerle bakıldığında, Hüda Par'ın, Kürt sorunu ile alakalı olarak HDP üzerinden olumsuz bir kampanya yürüttüğü ve seçmenlerine böyle bir sunum yaptığı söylenebilir. Çünkü seçmenler üzerinde bu türden söylemler daha etkili olmaktadır. Hüda Par'ın bir diğer anlamdaki negatif kampanyası çözüm sürecinin içeriği ile alakalı olmuştur. Çözüm sürecine karşı çıkmayan ama yukarıda da belirttiğimiz gibi bazı olumsuz durumların olduğunu dillendiren Hüda Par yetkilileri, bu sürecin birilerinin işine yaradığını ve bu yüzden ciddi bir problem haline dönüşeceğini ifade etmişlerdir:

“Gayri İslami ideolojisini herkese dayatan ve kendilerine tabi olmayan kişilere ve yapılara karşı her türlü iftira ve şiddet yöntemini kullanan bu kesimin İslami yapılara ve halkımıza yönelik saldırılarında sistematik bir artış görülmektedir. Yıllardır İslami STK'lara ve mütedeyyin kişilere saldıran malum kesim, partimize ve üyelerimize yönelik şiddet eylemlerini ırmandırmaktadır. Çözüm süreciyle beraber şımaran/şımartılan ve azgınlaşan bu kesim, son olarak Silopi ilçe teşkilatımıza yönelik bombalı ve molotoflu bir saldırı gerçekleştirmiştir. Geçmişte halkımıza acılar yaşatanlar, bugün bir daha benzer acılar yaşatmak için halkımızı kamplara ayırarak, gençlerimizi birbirleriyle çatıştırmak istemektedirler. Bunun için de kendi dışındakileri düşman ilan etmekte ve sürekli provokatif eylemler ve saldırılar gerçekleştirmektedirler. Bizler, hiçbir zaman halkımızın zararına olacak böylesi kirli çatışmaların taraftarı olmadık ve buna müsaade de etmeyiz. Halkımızın

<sup>40</sup>Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/1044/yapicioglu-hdp-ohal-ve-sikiyonetime-zemin-hazirliyor.aspx>, erişim: 02.02.2015.

<sup>41</sup> Bkz: <http://www.dogruhaber.com.tr/mobil/Haber.php?id=158844>, erişim: 13.01.2015.

<sup>42</sup> Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/949/genel-baskanimizin-al-jazeera-muhabirine-verdigi-roportaj.aspx>, erişim: 07.05.2014.

<sup>43</sup>Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/949/genel-baskanimizin-al-jazeera-muhabirine-verdigi-roportaj.aspx>, erişim: 07.05.2014.

maslahatını ve geleceğini düşünerek, sabırla ve hikmetle hareket edip, oynanan oyunları ve kurulan tuzakları boşa çıkaracağız”<sup>44</sup>.

Yine çözüm süreci üzerinden HDP ile alakalı olarak Hüda Par’ın söylemi, kimseye yaşam hakkının tanınmaz hale geldiği ve bunun yapılan saldırılarla korunduğu ifadeleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Yapıcıoğlu’nun şu açıklamaları bu tutuma iyi bir örnek teşkil edecektir:

“PKK/BDP Kürdistan bölgesinde kendisinden başka kimseye hayat hakkı tanımak istemiyor. Bir süredir yaptığı saldırılarla bunu fiili olarak da ortaya koymuştur. Adına "çözüm süreci" denilen süreç nedeniyle Kürdistan bölgesi adeta kendilerine teslim edilmiştir. Bu nedenle istediklerini yapıyorlar”<sup>45</sup>.

Yukarıdaki ifadeler bakıldığında Hüda Par’ın kampanyalarının özellikle iki adım üzerinden gittiğine, bunların ilkinde HDP’nin Kürt politikasının problemlili olduğu ve çözüm süreciyle birlikte başıboş kaldığı vurgulanmakta; ikincisinde ise İslam ile alakalı olarak HDP’nin bölgede, İslami tutuma zarar verici tavırlar takındığı belirtilmektedir. Pozitif bağlamda ise yukarıda belirttiğimiz “Öncelikler” kısmında vurgulanan hususlar daha çok dikkate alınmalıdır. Demek ki, oy veren kitlenin desteğini kazanmak için mücadele eden partiler ya kendilerine oy isteyecekler ya da neden diğer partiye oy vermemeleri gerektiğini izah etmek zorunda kalacaktır. Kendiler için istedikleri oyların kampanyasını pozitif, diğer adaylara neden oy vermemeleri gerektiğini ifade etme biçimlerini ise negatif kampanya ile sürdüreceklerdir (Balci, 2007: 124).

### **8. Hangi İletişim Araçlarını Nasıl Kullandığı ve Kampanya Finansmanını Nasıl Sağladığı**

Siyasi partiler çeşitli kitle iletişim araçlarını kullanarak kamuoyunu bilgilendirme, imaj oluşturma ve propagandalarla büyük halk kitlelerine ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Özellikle gelişen, değişen teknolojiyle, internetin oldukça etkin kullanılmaya başlandığı ve medyanın siyasete dâhil olduğu böyle bir dönemde siyasi partiler tarafından kitle iletişim araçlarının etkin kullanılmaya başlamasını sağlamıştır. Tabii bu durumu partilerin finansman desteğinden bağımsız düşünemeyiz. Özellikle günümüz dünyasında siyasi rekabet ortamının oldukça sıcak olduğu böyle bir zeminde her bir parti rekabet etmenin avantajlarını artıracak finansmana ulaşma gayreti içerisinde kendilerini bulurlar. İşte böylesi bir siyasi dünyada ekonomik desteğin gücü ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle oluşacak bu tür bir ortamda partiler arasında rekabet eşitliğinden söz etmek pek de gerçekçi olmayacaktır. Özellikle seçim sürecinde seçmene partilerini ve söylemlerini ne kadar fazla tanıtmak isterlerse partilerin harcama kalemlerinin de bir o kadar artmasına neden olacaktır. Bu harcama kalemlerinin karşılanması için parti kendini finanse edecek kaynaklar aramaya itecektir. İşte bu yüzden ki finans desteği ve kitle iletişim araçları seçim kampanyalarında önemli bir yere sahiptir.

Bunun en çok da sosyal sermaye, ekonomik sermaye ve kültür endüstrisi kavramlarıyla izahı olabilir. Çünkü Adorno’ya göre, bu kavramla Kapitalizmde ortaya çıkan toplumun temel özelliği olan hegemonya ve ikna süreçlerinin kültürel boyutu özellikle görsel (reklam, vb.) ve diğer kültürel faaliyetlerle yapılmaktadır (Swingewood, 1996: 40; Bottomore, 1997: 61; Krogh, 1999: 259). Zaten Chrouch’un da ifade ettiği bu görsel ikna süreçlerinin anlaşılması post demokrasi sürecinde mümkündür. Çünkü gazeteler bile iktidarın anlattıklarını daha yalın bir dille ortaya koymaktadırlar (Chrouch, 2004: 22). Yani siyasi partinin iletişim araçları ile olan sıkı ilişkisinin yanında siyasi partiyi, partinin finansmanını ve de kaynaklarını birbirinden bağımsız düşünemeyiz. Bourdieu’cu anlamda sosyal sermaye ekonomik sermayeden bağımsız değildir. Böylece sosyal sermayenin ulaştığı sınırlar sadece teori ile sınırlı kalmamakta bir yönüyle de görsele ulaşmaktadır.

Mesela AKP 7 Haziran 2015 seçimlerine hazırlanırken mobil iletişim araçlarını, toplu SMS, seçim otobüslerini, seçim şarkılarını, stantları, sanal santral ile seçmen iletişim hattını, billboardları, afişleri, yazılı ve görsel pek çok medya kuruluşunu, birçok anket firmasını vb. araçları büyük halk kitlelerine ulaşmak için etkin bir şekilde kullandı. Bunu yaparken finansal anlamda pek çok işadamı (Albayrak, Ülker, Çalık, Çeçen vd.<sup>46</sup>) ve dernekten (MÜSİAD, ASKON, TÜMSİAD, bir dönem için TUSKON)<sup>47</sup> destek alarak gerçekleştiriyordu. Bu da sosyal ve ekonomik sermayeyi birbirine bağımlı hale getirmektedir. Böylece sosyal sermayenin tercihi bir yandan kendi kimliğini korumak diğer yandan da bu kimlikle birlikte dahil olduğu mecrada (siyaset, ekonomi, vb.) statüsünü güçlendirmektedir. “Çünkü sosyal sermaye, ekonomik anlamda işlem maliyetlerini azaltmakta, politik anlamda ise modern demokrasi ve yönetimin başarısı için gerekli olan

<sup>44</sup>Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/255/partimizin-silopi-ilce-teskilatina-saldiri-ile-ilgili-degerlendirme.aspx>, erişim: 23.10.2014.

<sup>45</sup>Bkz: <http://hudapar.org/Detay/Haber/976/genel-baskanimiz-gundem-ile-ilgili-basin-aciklamasi.aspx>, erişim: 30.06.2014.

<sup>46</sup> Bkz: “İşte, AKP’li iş adamları”, <http://www.habervitrini.com/ekonomi/iste-ak-partili-isadamlari-177426/>, erişim: 11.07.2015.

<sup>47</sup> Bkz: <http://www.toplumsal.org/islami-sermaye-akp-ve-tusiad-ozcan-caglar>, erişim: 10.07.2015, Bkz:

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/25661094.asp>, erişim: 10.07.2015, Bkz: [http://www.haber53.com/kimler-hangi-partiden-aday-oluyor-\\_d13878.html](http://www.haber53.com/kimler-hangi-partiden-aday-oluyor-_d13878.html), erişim: 10.07.2015.

ilişkileri geliştirmektedir. Sosyal sermaye, tekrarlanan mahkûmlar çıkmazı oyunun sonucu olarak ortaya çıkarken aynı zamanda dinin, geleneğin, paylaşılan tarihsel deneyimin ve kültürel normların yan ürünüdür. Sosyal sermaye modern ekonomilerin verimli çalışması için önemlidir ve liberal demokrasinin gerekli koşuludur” (Fukuyama, 2001: 7).

Benzer bir durumu diğer partiler için özellikle CHP üzerinden de okuyabileceğimiz gibi son seçimde Erdoğan ve AKP muhalefeti ile oluşmuş olan ortam gereği diğer seçimlere nazaran oldukça etkin olarak finansal desteğinin yanında yazılı ve görsel medya desteği ile HDP de bu seçimlerde pek çok iletişim aracını kullanma imkânı bulmuştur. Fakat bu okumayı kısıtlı imkânları nedeniyle Hüda Par üzerinden yapmak güçtür. Her şeyden önce önemli bir finansman desteğinden yoksun olduğu gibi görsel ve yazılı medyanın kendilerine diğer partilere ayırdıkları sürenin oldukça altında yer verdiklerini görmek mümkündür. Ayrıca kendisine yer veren yazılı ve görsel medya da partiyi ön plana çıkartmaktan ve partinin öne sürmüş olduğu konuları dile getirmekten ziyade parti tabanının gelmiş oldukları Hizbullah cemaatinin oluşturmuş olduğu yanlış algıları yeniden gündem haline getirerek partiyi halkın gözünde olumsuz anlamda etkilemelerine neden olmuştur.

Öte yandan Hür Dava Partisinin kullanmış olduğu diğer iletişim araçları arasında kendisine yakın olan Rehber TV’yi, haftalık gazete olan Doğruhaber’i, seçim araçlarını, billboardları, açmış oldukları stantları, üstgeçitlere, elektrik direklerine asmış oldukları afişleri, elektrik panolarına ve dükkânlara yapıştırdıkları afişleri kullanarak, seçim mitingleri düzenleyerek seçmene seslerini duyurmaya çalışmışlardır.

Şekil 1: Hüda Par 2015 Seçimlerinde Kullandığı Örnek Afişler



Yukarıdaki resimden de anlaşıldığı gibi Hüda Par seçmenle iletişim ağını oluştururken kamusal alanın pek çok yerinde stantlar açmakla beraber özellikle üst geçitler, elektrik panoları, sokak direkleri, duvarlar, dükkânların camları kullanılarak “Oyunu Ver Farkı Gör”, “Söyleyecek Sözümüz Var”, “Bağımlı(!) Adaylara Hayır Bağımsız Zekeriya Yapıcıoğlu’na Evet” gibi sloganlar ile oluşturmuş oldukları afişleri oldukça etkili kullandıkları söylenebilir.

Şekil 2: Hüda Par 2015 Seçim Mitingleri



Parti seçim çalışmaları esnasında görsel objelerle seçmende olumlu algı uyandırırken aynı zamanda bağımsız aday oldukları Diyarbakır (Zekeriya Yapıcıoğlu), Batman (Aydın Gök), Şırnak (Şehzade Demir), Mardin (Mahmut Kılınc), Bingöl (Sait Şahin), Bitlis (Cengiz Karakaya), Şanlıurfa (Mehmet Yavuz), Adana (Salih Demir), Van (Mehmet Mehdi Oğuz) illerinde ve bu illerin ilçe ve beldelerinde halka seslenerek ne vaat ettiklerini düzenlemiş oldukları mitingler aracılığı yapmışlardır.

Şekil 3: 7 Haziran 2015 Seçiminde Gençlerin Hüda Par Bağımsız Adaylarını Destekleme Yürüyüşleri



Partini tabanının geçmişten gelen cemaat ve dernek kimliğinden dolayı genç nüfusunun fazla olması özellikle de slogan gençliğinin varlığı bu tabanın oldukça etkin kullanılacak bir seçim aracı olduğu söylenebilir. Nitekim yukarıda Diyarbakır ve Batman gençlerinin bağımsız adaylarını destek yürüyüşü gerçekleştirdikleri resimlerden anlaşılacağı üzere atmış oldukları sloganlarla kendi dünya görüşlerini, duruşlarını göstermenin yanında içinde oldukları topluma güvenilir ve güçlü oldukları duygusunu aşlamak için önemli bir araç olarak karşımıza çıkar.

Şekil 4: Hüda Par 2015 Seçimleri İçin Köy ve Bölgenin İleri Gelenleri İle Görüşme



Temsilci ile seçmen arasındaki ilişki nüfusun artması, teknolojinin gelişmesi ile önem bir kopuş yaşanmıştır. Öyle ki seçmen oy verdiği adayı dahi tanımamaktadır. Adayı çoğu zaman görsel ve yazılı medyanın aktardığı kadar tanıma fırsatı bulabilmektedir. Bu da seçmen ile temsil arasında bir soğukluğun ve güvensizliğin temelini oluşturmaktadır. İşte bu noktada Hür Dava Partisi bağımsız adayları esnaf ve köy ziyaretleri gerçekleştirerek siyasal prensiplerini seçmen kitlelerine anlatmaya çalışmışlardır. Aynı zamanda bölge için halen ehemmiyetini koruyan şeyhlerle de bir araya gelerek destek istemişlerdir.

Bir de özellikle bölgenin siyasal, ekonomik, sosyal sorularına Kürtçe, Türkçe, Zazaca ve Arapça dilleriyle adalet, hak, kardeşlik, özgürlük, zalim ve zulme karşı, mazlumların sesi, İslam kardeşliği,, halkın sesi, Müslüman parti, hizmet gibi kavramları on iki ayrı parti marşıyla dile getirerek sosyal medya ve seçim araçları üzerinden seçmenin duygusuna hitap etmeye çalışmıştır. Genel itibari ile şunu söyleyebiliriz ki Hür Dava Partisi diğer partiler ile karşılaştırıldığında onlarla eşit bir zeminde yarışacak iletişim araçlarından ve finansal imkânlardan yoksun olduğu görülür. Nitekim Hüda Par'ın teşkilattan sorumlu başkan yardımcısı olan Vedat Turgut'a yönelttiğimiz "Kampanya sürecinde hangi iletişim araçları kullanıldı?" Sorusuna:

"Şu an çalışmalarımız genelde bire bir halk üzerinden yapılan çalışmalardır. Bu bağlamda Diyarbakır'ı örnek vermek gerekirse Türkiye AKP iktidarının elinde olmasına karşın seçim çalışmalarında Diyarbakır'da evlere bir defalığına dahi olsa gidemiyor, HDP yerel iktidarın elinde ancak bir sefer gidebiliyor. Ama Hüda Par'ın üyeleri her bir eve üç dört sefer gidebiliyor. Birebir insanlarla görüşme, insanlarla diyaloga girme, insanlarla birebir davasını, amacını, gayesini anlatarak çalışıyoruz. Elbette ki bunu yaparken de değişik radyo, sosyal, görsel ve yazılı medya üzerinden röportaj, beyanatlar vermek üzere düşüncemizi anlatıyoruz"<sup>48</sup> yanıtını vermiştir.

Şekil 5: 2015 seçimlerinde Görsel ve Yazılı Medyada Hüda Par



<sup>48</sup> Vedat Turgut ile kişisel görüşme, 05.06.2015, Diyarbakır.

Yine “Kampanya sürecinde ne tür finansmanlarla destek sağlandı?” sorusuna Vedat Turgut:

“Partimizin devletten herhangi bir finansman desteği yok. Bunun olabilmesi için genel seçimlere girip yüzde üç gibi bir oy almak lazım ki devletin bütçesinden faydalanabilelim. Bu bağlamda finansman nereden sağlanıyor dersiniz. Bizim üyelerimizin aidatları, tabiri caiz ise kendi fedakârlıkları ile şuan gerek bulunduğumuz il ve ilçelerdeki kiralar, makul giderler ve diğer giderleri o şekilde aidatlardan karşılanıyor”<sup>49</sup> cevabını vermiştir.

Bu mevzudan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki siyasal partilerin rekabet etme sürecinde ekonominin de dahil olduğu böylesi bir ortamda artık insanlar sadece partilerin ideolojilerini desteklemelerine oy vermiyorlar. Finansal olarak oldukça etkili bir şekilde desteklenmiş bir parti görsel anlamda ne kadar iyi sunuluyorsa, bir de insanların hayal kurması anlamında ne kadar güçlü ekonomik vaatler ön görüyorsa diğer partilerle olan rekabetinde alacağı halk desteği ile partinin başarı sağlama olanağını artırmaktadır.

Tüm bu söylemler ışığında Türk siyasal yaşamında partilerin siyasal rekabet süreci dahil her aşamasında Bourdieu'nun kavramları üzerinden açıklamak gerekirse sosyal sermayenin ekonomik sermayeden bağımsız olmadığını söyleyebiliriz. Yani post-demokratik dönemde siyasal parti şirketlerin de dâhil olduğu güncel siyasetin önemli bir kolu sosyal ve ekonomik sermaye ile birlikte hareket etmektedir. Bourdieu'cu anlamda ekonomik sermaye paraya çevrilebilir olanla alakalıdır (Bourdieu, 2010: 49). Aslında Bourdieu'nün burada kast ettiği paraya çevrilebilir olan şey sosyal ilişkilerin bir boyutunu oluşturmaktadır. Yani Bourdieu'de ekonomik olan, ekonomik olmayandan bağımsız ve kopuk bir sermaye türü değildir (Göker, 2007: 282). Mesela yukarıda belirttiğimiz gibi MÜSİAD'ın veya Anadolu Kaplanları'nın şu an için destekledikleri iktidara yakın bazı kurumlar ya da siyasi kuruluşlar partilerin, ekonomik sermayelerden bağımsız olmadıklarını da göstermektedir. MÜSİAD'ın sahip olduğu sosyal ve ekonomik sermayenin, AK Parti içinde oldukça iyi bir yeri mevcuttur. MÜSİAD'ın “AK Parti hükümetlerinde, Abdullah Gül ve Tayyip Erdoğan'ın başbakanlıkları ve Ahmet Davutoğlu'nun Başbakan Başdanışmanlığı ve Dışişleri Bakanlığı dönemlerinde sistematik bir çerçeveye oturtulmuş, teorik/felsefi bir temele kavuşturulmuş ve sosyo-ekonomik yansımalarla derinleştirilmiştir” (MÜSİAD, 2013: 15) ifadeleri sosyo-ekonomik yansımaların derinleştirildiğine yapılan vurgu ile birlikte okunmalıdır. Demek ki AK Parti, özellikle İslami sermaye ile birlikte hareket etmekte, birçok bağlamda siyasetten bağımsız olmayan ekonomik sermayeye vurgu yapmakta ve bu olgu da MÜSİAD veya Anadolu Kaplanları gibi taraflarca teşekkür niyetiyle dile getirilmektedir. İşte bu, Bourdieu'cu anlamda, ekonomik sermayenin sosyal sermayeden bağımsız olmadığı ve onu destekler nitelikteki vurgusunun bir neticesi olarak algılanabilir.

## SONUÇ

1979 yılında ilk kurulduğu tebliğ ve davet döneminden sonra 1990'lü yıllarda silahlı mücadele 2000'den sonra sivil toplum kuruluşu olarak son kertede bir siyasi parti olarak demokratik siyasal sürece adımını atan Hür Dava Partisi demokratik, barışçıl ve şiddetten uzak ulusal ve uluslararası alanda destek alabilmek için bir hak arayışına yönelmiştir. Parti, amaçlarını, ilkelerini, ideolojisini, kuruluşunu, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel sermayesini analiz ettiğimiz bu çalışmada, Hüda Par'ın, kurulduğu günden itibaren 7 Haziran 2015 seçimlerine kadar izlediği politikalarının, kendi söylemleri, gelenekleri ve amaçlarıyla oldukça tutarlı olduğu görülmüş ve buna ilkelere uygun kişiler seçimlerde bağımsız adaylar olarak gösterilmiştir. Hüda Par'ın, her ne kadar ilişkilendirilse de Hizbullah ile İslami açıdan benzer düşündüğü ama yöntem olarak farklılaştığı yine bu çalışma sonucunda ortaya çıkan bir gerçektir. Hüda Par'ın yetkilileri ile yaptığımız görüşmelerde kendileri de bu hususta benzer ifadeler dile getirmiş ama Hizbullah ile bir bağlarının bulunmadığını defalarca vurgulamışlardır. Meşruluk kazanma anlamında Hüda Par, partileşme yolunda önemli bir zemin kazanmıştır. Artık alınan kararların daha şeffaf ve anlaşılabilir bir zeminde devam etmesi, Hüda Par'a oy verenlerin temsiliyeti açısından oldukça önemlidir. PKK'nın bölgede yaptıklarının anlatılmasında ve onlara karşı muhalefette, partileşme süreciyle birlikte, söylemlerine karşı bir muhatap bulma oranı artmıştır. İslami söyleme mensup bir cemaatin ilkelerine benzerlik gösteren ifade biçimleriyle, kendi taraftarlarına yapılan saldırıları daha ikna edici bir tarzla ortaya koyabilmiştir. İkinci olarak ise saldırgan ve hedef dışındaki üçüncü aktörün, yani izleyicinin/seçmenin ikna edilmesi için oldukça düzeyli bir siyaset yürütmüştür. Bu siyaset neticesinde, bölgenin tek temsilcisinin HDP olmadığını, başka siyasi ve sivil temsilcilerinin de olduğunu ve buna göre bir siyasetin belirlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Türkiye'de de siyaset yapmayı esas belirleyen aktörlerinin devlet, parti ve partiler arası ilişkilerle sınırlı olması 1990'lü yıllardan itibaren bir tıkanmaya yol açmış ve söz konusu ilişkiler değişen toplumsal

<sup>49</sup> Vedat Turgut ile kişisel görüşme, 05.06.2015, Diyarbakır.

yapının taleplerine yanıt veremez olmuştur. 2015 seçimlerinde özellikle Doğu ve G. Doğu'da görülen bu tablo, tıkanmaların, önemli taraflar aracılığıyla giderilmesine sebep olmuştur. Hür Dava Partisi, kendisine oy veren İslamcı Kürtlerin siyasi sisteme dahil olması adına yaşanabilecek tıkanmışlığı, legal siyaset yoluyla çözmüş ve Türk Siyasal Hayatı'na, radikal demokrasinin getirilerini dahil etmiştir. Hatta Hüda Par'ın siyasete entegre olma çabasının önemli bir işaretini Diyarbakır Hüda Par il başkanı Şeyhmus Tanrıkulu'nun "Alan araştırması yaptınız mı, böyle bir çalışma yapmışsanız bu oy oranı dağılımı nasıl görünüyor?" sorusuna vermiş olduğu yanıtta görebilmekteyiz:

"Adaylarımızı belirlemeden önce yapılan bir anket çalışmasına göre bir milletekili rahat bir şekilde çıkarabileceğimiz bir oy oranından bahsedildi. Fakat bizi adaylarımız belirlendikten sonra yaptığımız seçim çalışmalarlarıyla bu oranın arttığını gözlemleyebiliyoruz... kendimize şöyle bir hedef belirlendik geçen yerel seçimleri göz önünde tutarak oylarımızı yüzde yüz oranında arttırmaktır. Diyarbakır'da Urfa'da bir bağımsız milletekili çıkarmak için yaklaşık 60-65 bin civarında oy gerekiyor ve biz bu oyu aldığımızı düşünüyoruz. Eğer bugün Diyarbakır'da olan patlama nedeniyle insanların gözünde bize kötü bir anlam yüklemelerse ve başka bir şeyde olmaz ise, aynı zamanda görüştüğümüz, ziyaret ettiğimiz bizi karşılayan insanlara baktığımda çok daha farklı sonuçlar çıkacağına inanıyorum."<sup>50</sup>

Çoğulcu bir demokrasi modeli olarak ifade edilen radikal demokrasi aracılığıyla Hüda Par, mazlum tarafların söylemlerine talip olarak, siyasetin önünü açma fırsatını sunmuştur. İslami bir söylem biçimi ile parti programındaki bütün ilkeleri açıklayan Hüda Par, böylelikle Kürt siyasetindeki tekçi ifade biçimlerine karşılık bir demokratik söylem geliştirebilmiştir.

Bütün bunlarla birlikte Hüda Par'ın sunduğu gerçekliğin bir simülasyon olup olmadığı hakkında bir şey söylemek ise oldukça güçtür. Çünkü daha yeni bir parti olan Hüda Par'ın, temsiliyet açısından meclis içerisinde taşıdığı bir yükümlülük yoktur. Bu yükümlülüğün nasıl paylaşıldığını ve temsil edildiğini görmeden, Hüda Par'ın siyasetinin bir kopya siyaseti olabileceğini düşünmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Sonraki yıllarda önemli bir parti olarak temsil edeceği kesimlerle nasıl hareket edeceği ve şu an savunduğu ilkelerden taviz verip vermeyeceği daha net anlaşılacaktır. Lakin şurası açıktır ki, 7 Haziran 2015 seçiminin neticesi olarak Hüda Par yapmış olduğu kampanyalar doğrultusunda hedeflediği başarıyı elde edememiş olsa da, yöntem açısından Hizbullah ile bağı bulunmayan ama düşünce olarak benzerlikler gösteren bir parti olması hasebiyle, gerek bölge siyasetinde, gerek İslami camiada gerekse Türkiye siyasetinde oldukça önemli konumlarda bulunacak bir yönelime sahip olacaktır.

#### KAYNAKÇA

- AHMAD, Anis (2004). "Mevdûdi (1903-1979)", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, S. 29, s. 584-587.
- AHMAD, İrfan (2012). "Demokrasi ve İslam", Faruk Özdemir (Çev.), *Journal of Islamic Research*, 23(2), s. 79-88.
- ALTHUSSER, Louis (1990). *Felsefe ve Bilim Adamlarının Kendiliğinden Felsefesi*, Ömür Sezgin (Çev.), Ankara: Verso Yayınları.
- ALTHUSSER, Louis (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev: Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İstanbul: İletişim Yayınları.
- APAYDIN, Fahri (2009). "Kurumsal Teori Ve İşletmelerin Kurumsallaşması", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 10, S: 1, s. 1-22.
- ARI, Tayyar; Koç, Engin (2014). "Müslüman Kardeşler Hareketinin Mısır Hükümeti İle Paradoksal İlişkilerinin Analizi: 1931-1970", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 42, Ekim, s. 225-232.
- ARKLAN, Ümit (2015). "Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma", web: [http://huseynisevda.biz/viewpage.php?page\\_id=33](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:sQAkcASRgTMJ:dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/download/512/494+&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, erişim: 01.09.2014.</a></p><p>BAGASI, İsa (2004). <i>Kendi Dilinde Hizbullah ve Mücadele Tarihinden Önemli Kesitler</i>, <a href=) erişim: 02.06.2015.
- BAKAN, Selahhatin-Özdemir, Hakan (2013). "Türkiye'de 1946-1960 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)'ye Karşı", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 14, S: 1, s. 373-397.
- BALCI, Şükrü (2007). "Türkiye'de Negatif Siyasal Reklamlar: 1995, 1999 ve 2002 Genel Seçimleri Üzerine Bir Analiz", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 4, s. 22-142.
- BATYAL, Yaşar (2007). "Demokrat Parti Dönemi ekonomi Politikaları (1950-1957)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 10 S. 40, s. 545-567.
- BAYTOK, Erol (2010). *Radikal Demokrasi ve Türkiye'deki Siyasi Partiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BOTTOMORE, Tom (1997). *Frankfurt Okulu*, A Çiğdem (Çev.), Ankara: Vadi Yayınları.
- BOURDIEU, Pierre (2010). "Sermaye Biçimleri", Der. M. M. Şahin ve A. Z. Ünal, *Sosyal Sermaye*, İstanbul: Değişim Yayınları, s. 45-75.
- BRENNER, Johanna (2012). *Sınıf Siyaseti ve Kadın*, Dafen Yeşilsu (Çev.), İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- CROUCH, Colin (2004). *Post Demokrasi*, Emre Yıldırım (Çev.), Londra: Polity Press.
- ÇAKIR, Ruşen (2011). *Derin Hizbullah: İslamcı Şiddetin Geleceği*, İstanbul: Metis yayınları.
- ÇAKMAK, Cenap (2007). "Müslüman Kardeşler Bir Sivil Toplum Örgütü Mü?", *Akademik Orta Doğu*, C. 2, S. 1, s. 69-98.
- ÇETİN, Halis (2003). "Demokratik Meşruiyet Versus Karizmatik Meşruiyet", *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs, C. 27, S. 1, s. 91-108.
- DAHL, Ralph. A. (2001). *Demokrasi Üstüne*, Betül Kadioğlu (Çev.), Ankara: Yetkin Yayınları.
- DOĞAN, Adem-Aslantaş, Ayşe Gül (2015). "Bir İkna Yöntemi Olarak Siyasal Reklamlarda Millet ve Hizmetin Temsili", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 17, Ocak-Şubat, s. 35-52.

<sup>50</sup> Şeyhmus Tanrıkulu ile kişisel görüşme, 06.06.2015, Diyarbakır.



- EROĞUL, Cem (2003). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitapevi.
- FUKUYAMA Francis (2001). "Social Capital, Civil Society and Development", *Third World Quarterly*, S. 22, V.1, s. 7-20.
- GÖKER, Emrah (2007). "Ekonomik İndirgemeci mi Dediniz?", *Der: Güney Çeğin*, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, İstanbul: İletişim Yayınları..
- GUİRAUD, Pierre (1994). *Göstergebilim*, Mehmet Yalçın (Çev.), Ankara: İmge Kitapevi.
- GUNSCH Mark, A, -Brownlow Shilla,- Haynes, Sarah, E. ve Mabe, Zachary (2000). "Differential Linguistic Content of Various Forms of Political Advertising", *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, S. 44 (1), s. 27-42.
- GÜNDOĞMUŞ, Bekir-Tuncel, Gökhan (2012). "Türkiye Siyasetinde Merkez- Çevrenin Dönüşümü ve Geleneksel Merkezin Konumlanma Sorunu", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 14/3, s. 137-158
- İYİMAYA, Ahmet (2006). "Siyasi Partilerde Teşkilat Yönetimi", *TBB Dergisi*, S. 66, s. 133-172.
- KİMBERLY, John R. (1979). "Issues in the Creation of Organizations: Initiation, Innovation, Institutionalization," *Academy of Management Journal*, S. 19/9 (September), s. 437-457.
- KROGH, T.(1999) "Frankfurt Okulunun Kültür Analizi", *Medya İktidar İdeoloji*, Der: Mehmet Küçük, Ankara: Ark Yayınları.
- KUBAT, Mehmet (2013). "Hâricilerin İmamet Görüşleri Bağlamında Yapılan Bazı Çağdaş Yorumların Tutarsızlığı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.6 S. 27, s. 316-335.
- KURT, Mehmet (2015). *Din, Şiddet ve Aidiyet: Türkiye'de Hizbullah*, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- KUTUP, Seyyid (1994). *Yoldaki İşaretler*, Abdi Keskinsoy (Çev.), İstanbul: Pınar Yayınları.
- MARSHALL, Gordon (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, Osman Akinhay-Derya Kömürçü (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MÜSİAD (2013), *Araştırma Raporları: Batı-Sonrası Dünyaya Doğru Türk Dış Politikası*, [http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%4%B1/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%4%B1/Dis\\_Politika\\_Raporu.pdf](http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%4%B1/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%4%B1/Dis_Politika_Raporu.pdf), erişim: 12.07.2015
- OFFE, Claus (1999). "How Can We Trust Our Fellow Citizens?", Martin E. WARREN (Ed.), *Democracy and Trust*, Cambridge: Cambridge University Press, s.42-87.
- ÖZÇUBUKÇU, Yasemin (2013). *Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Toplumsal Değişimin Tanığı Olarak Karikatürler (1928-1940) ve Eğitim*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÖZDEMİR, Gürbüz (2013). "Farklılıkların Kesiştiği Coğrafyalar İçin Bir Öneri: Radikal Demokrasi", *Yönetim ve Ekonomi*, C.20, S. 1, s. 73-93.
- POTTER, Jonathan- Whetherel, Margaret (1992). *Discourse and Social Psychology*, London: Sage Publications.
- SANLI, Leyla (2011). "Yeni Toplumsal Hareketler ve Gelişim Koşulları", web: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifm/article/view/1023007180/1023006696>, erişim: 23.07.2012.
- SENNETT, Richard (2005). *Otorite*, Kamil Durand (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- SHİLS, Edward (2002). "Merkez-Çevre", Yusuf Ziya Çelikkaya (Çev.), *Türkiye Günlüğü*, S.70, s. 86-96.
- SORESCU Alianna, B.- Betsy D. Gelb (2000). "Negative Comparative Advertising: Evidence Favoring Fine-Tuning", *The Journal of Advertising*, S. 29 (4), s. 25-40.
- SWİNGEWOOD, Alain (1996). *Kitle Kültürü Efsanesi*, Aykut Kansu (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- ŞAHİN, Sinan (2014). *Demokratik Modernitede Gençlik*, Diyarbakır: Aram Yayınları.
- UZTUĞ, Ferruh (1999). *Siyasal Marka: Seçim Kampanyaları ve Aday İmajı*, İstanbul: Media Cat Yayınları.
- WEBER, Max (2006b). *Sosyoloji Yazıları*, Taha Parla (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- WEBER, Max (2006). *Bürokrasi ve Otorite*, H. Bahadır Akın (Çev.), Ankara: Adres Yayınları.
- YAVUZ, Sefer (2014). "Bir Karizmatik Otorite Örneği Olarak İmamet Ve Mehdi Anlayışı: Türkiye Caferileri (İğdır Örneği)", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* C. 13, S. 25, s.1-35.
- YILDIRIM, Tamer (2014). "Seyyid Kutub - Fatmanur Altun", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 25, s. 216-220.
- YILMAZ, Hüseyin- Tutar, Cemal-Varol, Mehmet (2011). *Hizbullah Ana Davası: Savunmalar*, İstanbul: Dua Yayıncılık.